

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวถึงในบทนี้จะเป็นการนำเอาหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตรโดยทั่วไป หลักการพัฒนาหลักสูตรของวิทยาลัยครู การนำหลักสูตรไปใช้ และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเสนอ ดังหัวข้อต่อไปนี้ตามลำดับ

1. ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร
2. องค์ประกอบของหลักสูตร
3. หลักการพัฒนาหลักสูตร
4. วิธีการและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิทยาลัยครู
5. ความหมายและความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้
6. การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
7. บทบาทของบุคลากรที่นำหลักสูตรไปใช้
8. กิจกรรมการเรียนการสอน
9. การใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ
10. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของทุกประเทศ ซึ่งนักการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายหลักสูตรไว้มากมาย และคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด กล่าวคือ

ธำรง บัวศรี (2504:64) ให้ความหมายหลักสูตรว่า "หมายถึง ประสบการณ์ทางการศึกษาที่โรงเรียนจัดให้ เพื่อให้เด็กได้รับการฝึกอบรมด้านต่าง ๆ อย่างดีที่สุด"

ภิญโญ สาธร (2516:279) กล่าวว่า "หลักสูตร หมายถึง บรรดาประสบการณ์ทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้แก่แก่นักเรียน เพื่อให้แก่นักเรียนได้เรียนรู้ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียนพึงปรารถนา"

ลูมิตร คุณานกร (2518:1) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า "หมายถึง โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้"

ทาบ่า (Hilda Taba 1962:10) กล่าวว่า "หลักสูตร หมายถึง แนวทางในการเตรียมพลเมือง เพื่อที่จะให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่สามารถสร้างสรรค์ผลผลิตให้แก่วัฒนธรรมนั้น

แคสเวล และ แคมพ์เบลล์ (Caswell and Capmbell อ้างถึงใน สัจด์ อุทรานันท์ 2527:10) กล่าวว่า "หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดที่เด็กได้รับภายใต้การแนะนำของครู"

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึงแผนการจัดประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่พึงประสงค์

ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ดังที่นักการศึกษาหลายท่านได้เน้นถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้หลายประการได้แก่ ธำรง บัวศรี (2504:ก) ได้กล่าวว่า

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และสามารถให้ความรู้สร้างเสริมทักษะ และทัศนคติในด้านใบบ้าง สิ่งต่าง ๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตรเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางที่ช่วยให้เราทราบทันทีว่า การศึกษาที่จัดให้แก่เด็กนั้นหนักไปในทางใด มีผลดีต่อตัวเด็กและต่อสังคมมากน้อยเพียงใด

เซเลอร์ และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander อ้างถึงใน สายสมร ตีวิเศษ 2526:23) กล่าวว่า "หลักสูตรเป็นเสมือนแผนภูมิการเดินทาง และตารางยึดหยุ่นได้ ในการดำเนินการศึกษาหลักสูตรจะถูกสร้างขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา การบริหาร โรงเรียนและวิชาการต่าง ๆ ทางด้านการศึกษาระดับชั้นต่าง ๆ รวมกัน"

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ประเทศต่าง ๆ จะขาดไม่ได้ เพราะหลักสูตรเป็นโครงร่างหรือแนวทางกำหนดการปฏิบัติของครู เป็นสิ่งกำหนดว่า ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์อะไรบ้างที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและหลักสูตร ตลอดจนเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า โฉมหน้าของสังคมในอนาคตจะเป็นอย่างไร

องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องสมมูลย์ได้สัดส่วนกันอย่างพอดี ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรนั้น ได้มีนักพัฒนาหลักสูตรให้แนวคิดไว้หลายท่านด้วยกัน กล่าวคือ

สุมิตร คุณานุก (2518:9) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบ 4 อย่างคือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

ก้อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2514:60) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของนักบริหารการศึกษาไว้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. โครงสร้างของหลักสูตร
3. เนื้อหาของหลักสูตร
4. วัสดุประกอบหลักสูตร
5. กระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร

ทาบ (Hilda Taba, 1962:11) ได้ให้ความเห็นว่า หลักสูตรไม่ว่าจะมีรูปแบบอย่างไร จะมีองค์ประกอบอย่างน้อยที่สุด 4 อย่างคือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

จากแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตร และนักการศึกษาที่ไคยมากกล่าวอ้างอิงนี้ จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญจะต้องมีอย่างน้อย 4 ประการด้วยกัน คือ

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชา (มวลประสภารณ์)
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตรควรแคบและเจาะจงไปในแต่ละระดับการศึกษา เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของโรงเรียนแต่ละท้องถิ่น สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาในระดับชาติ และจะต้องมีความชัดเจน สามารถแปลความหมายออกมาในรูปของพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

2. เนื้อหาวิชา ความรู้และประสบการณ์ที่บรรจุในหลักสูตรต้องเป็นไปตามลำดับก่อนหลังตามความเหมาะสม สิ่งที่จะต้องเรียน เลือกจัดเพื่อสนองความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

3. การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารและครูผู้สอน นำเอาโครงการของหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปปฏิบัติให้เกิดผล (สมิทร คุณานุกร 2518:6) ปัจจัยที่สำคัญที่สุดใน การนำหลักสูตรไปใช้คือ การสอนของครู ครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง กล่าวคือ ถ้าครูได้ศึกษาหลักสูตรอย่างเข้าใจ จัดทำแนวการสอน แผนการสอน เตรียมการสอนอย่างดีแล้ว จะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดสัมฤทธิ์ผลได้

4. การประเมินผลหลักสูตร หลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปใช้แล้ว จะต้องมีการประเมินผลว่า การนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพื่อที่จะนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การพัฒนาหลักสูตร

สังค อุทรานันท์ (2527:31) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า "หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐาน อยู่เลย ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรจะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย"

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521:12) กล่าวว่า "การพัฒนาหลักสูตรคือ การพัฒนาระบบ โครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริการและบริหารหลักสูตร"

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรหรือการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนั้นย่อมเกิดขึ้นเสมอในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะการศึกษาเป็นตัวชี้บ่งของสภาพสังคมว่าจะเป็นอย่างใด และสังคมก็จะเป็นตัวกำหนดลักษณะของการศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอนเช่นกัน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ทาบา (Hilda Taba อ้างถึงใน สังค อุทรานันท์ (2527:37) ได้เสนอลำดับขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอนคือ

1. สำรวจปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน
4. จัดลำดับเนื้อหาสาระ
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
7. กำหนดวิธีการประเมินผลและแนวทางปฏิบัติ

ส่วน สังค อุทรานันท์ (2527:37) กล่าวว่า "กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ทาบาได้เสนอไว้ 7 ขั้นตอนนั้น เป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องเฉพาะการพัฒนาเอกสารหลักสูตรเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมถึงการใช้หลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตรเลย" ดังนั้น จึงได้จัดลำดับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุง แก้ไขหลักสูตร

ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตรหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ย่อมมีลำดับขั้นตอนดังกล่าวอย่างครบถ้วน และจะต้องมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างเป็นวัฏจักร จึงจะทำให้การพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปอย่างครบวงจรและเกิดผลดี โดยการได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง

วิธีการและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาการอื่นของวิทยาลัยครู

บทบาทและหน้าที่เฉพาะหน้าของวิทยาลัยครูและกรมการฝึกหัดครูในปัจจุบัน คือ การพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นตัวชี้แจงการขยายฐานทางวิชาการตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูฉบับปัจจุบัน โดยเพิ่มบทบาทหน้าที่ไปสู่การเปิดสอนสาขาวิชาการอื่น ดังนั้นบทบาทสำคัญด้านหนึ่ง ก็คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนั้นเป็นตัวกำหนดเกณฑ์หรือเป็นเครื่องมือในการวางแผนและเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ของวิทยาลัยในการเปิดสอน ได้แก่ การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องมืออุปกรณ์ อาคารสถานที่ สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น อีกด้านหนึ่งก็คือ การเตรียมด้านบุคลากรผู้สอนไปฝึกอบรมให้มีความรู้เพิ่มเติม และ/หรือไปศึกษาต่อให้มีความสามารถสอนหลักสูตรนั้น ๆ เป็นต้น ดังนั้น การจัดทำหลักสูตรและขั้นตอนในการทำจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ อันจะนำไปสู่การใช้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ฉะนั้นวิทยาลัยครูและกรมการฝึกหัดครูจึงมีวิธีการและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาการอื่นที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการคือ (สายหยุด จำปาทอง 2529:2-5)

องค์ประกอบที่หนึ่ง เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเป็นที่ยอมรับว่า โดยหลักการวิทยาลัยครูเป็นผู้ริเริ่มในการพัฒนาหลักสูตร แต่วิทยาลัยจะต้องมีข้อมูลยืนยันในการพัฒนาหลักสูตรและการเปิดสอนหลักสูตรในวิทยาลัยครูนั้น ๆ คือ

1. ข้อมูลที่เป็นเอกสารอ้างอิง เช่น ผลการวิจัย การประชุมสัมมนาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลจากผู้ให้ผลผลิตกำลังคนว่า มีตัวเลขชี้แจงหรือมีความต้องการอย่างเด่นชัดต่อบุคลากรในสาขาวิชาใด ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องพิจารณาและให้ความสำคัญกับความต้องการของตลาดแรงงาน หรือผู้ใช้แรงงานเป็นอันดับแรก ความต้องการของผู้เรียนเป็นอันดับต่อมา ส่วนความต้องการเปิดสอนของผู้ทำหน้าที่ผลิกำลังคน หรือสถาบันการศึกษาถือเป็นอันดับสุดท้าย ถ้าไม่พิจารณาเช่นนี้การพัฒนาหลักสูตรจะเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของสถาบันหรือผู้สอน และจะมีผลทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาวางงานมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากต่อไปภายหลัง ดังที่มีตัวอย่างจากการผลิตกำลังคนสายครุศาสตร์หรือการฝึกหัดครูบางสาขาวิชาที่เกินความต้องการอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นวิทยาลัยครูและกรมการฝึกหัดครูจะต้องดูแลแนวโน้มความต้องการ และศึกษาความต้องการผู้ใช้ครูจากแหล่งข้อมูลเพื่อวางแผนการผลิตกำลังคนทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งได้จัดทำไปแล้ว

2. การออกแบบและการสร้างหลักสูตร ผู้มีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องเข้าใจและตระหนักอยู่เสมอว่าวิทยาลัยครูเป็นสถาบันอุดมศึกษา เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรตามที่สภาการฝึกหัดครูอนุมัติใช้ในวิทยาลัยครูมีอยู่ 3 ประเภท คือ อนุปริญญา ปริญญาตรี 2 ปี และปริญญาตรี 4 ปี ปรัชญาและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละประเภทดังกล่าว ผู้พัฒนาและสร้างหลักสูตรจะต้องเข้าใจให้แจ่มชัดเสียก่อน มิฉะนั้นจะเกิดความเข้าใจไม่ตรงกัน ผู้ที่อยู่ในวงการบางส่วนยังเข้าใจว่าการเปิดสอนสายวิชาการอื่น นอกเหนือจากสายครุศาสตร์ ก็คือการเปิดสอนวิชาชีพในวิทยาลัยครู ซึ่งยังเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะสายวิชาชีพ

ถือเป็นหลักสูตรอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาวิชาชีพเพื่อผลิตกำลังคนระดับต่าง ๆ ตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม การจัดหลักสูตรวิชาชีพในวิทยาลัยครูโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกอาชีพให้บุคลากรมีความชำนาญเฉพาะอย่าง และให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ถือเป็นบริการทางวิชาการแก่สังคม คือ เมื่อบุคลากรในสังคมต้องการวิชาชีพประเภทใดวิทยาลัยย่อมสนองตอบไปได้ตามศักยภาพ และความพร้อมที่มีอยู่

สายวิชาการอื่นจะต้องเป็นการจัดการศึกษาทั่วไป และเพื่อผลิตกำลังคนระดับวิชาชีพชั้นสูง (Professional) ซึ่งการออกแบบและสร้างหลักสูตรประเภทต่าง ๆ วิทยาลัยครูควรยึดหลักในสิ่งเหล่านี้คือ

(1) หลักสูตรวิชาชีพผลิตกำลังคนระดับ Technician แต่หลักสูตรสายวิชาการระดับอุดมศึกษาผลิตกำลังคนระดับ Professional ในแง่โครงสร้างหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนจุดมุ่งหมายและปรัชญาของหลักสูตรย่อมแตกต่างกัน

(2) หลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี เป็นหลักสูตรการเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนในช่วง 2 ปีแรกจะปูพื้นฐานวิชาพื้นฐานทั่วไปเพิ่มเติมหลังมัธยมศึกษาตอนปลายและเป็นวิชาสามัญเฉพาะที่นักศึกษาจะต้องนำประยุกต์ใช้ในช่วง 2 ปีหลังหลักสูตรประเภทนี้เป็นการพัฒนาวิชาให้ผู้เรียนมีความเฉลียวฉลาดทางสมอง

(3) หลักสูตรปริญญาตรี 2 ปี เป็นการจัดหลักสูตรเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษา 2 ปีแรกระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่ามีโอกาสมาเรียนต่อในลักษณะเช่นนี้ การจัดการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาต่าง ๆ อาจจะแตกต่างกับประเภทหลักสูตร 4 ปี เพราะผู้สำเร็จการศึกษา 2 ปีแรก ส่วนใหญ่จะเรียนเกี่ยวกับวิชาชีพระดับเทคนิค ดังนั้นการพัฒนาหรือสร้างหลักสูตรปริญญาตรี 2 ปีหลังนี้จะต้องพิจารณาให้รอบคอบ การเรียนฝึกทักษะในสภาพเดิมคงหมดสิ้นแล้ว แต่ควรจะต้องเรียนเพิ่มเติมในด้านหลักการและทฤษฎี โดยอาศัยประสบการณ์ทางวิชาชีพมาใช้พัฒนาทางด้านความคิดหรือมโนทัศน์ (Conceptual Development) ได้แก่หลักสูตรสายครุศาสตร์บางสาขาวิชาเอก เช่น การสอนวิชาชีพอุตสาหกรรม คหกรรม หรือหลักสูตรสายวิชาการอื่นได้แก่ การส่งเสริมการเกษตรที่ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ในหลักสูตร 2 ปีแรก และประสบการณ์ด้านการประกอบอาชีพมาก่อน ก่อนจะเข้าโปรแกรมหลักสูตรปริญญาตรี 2 ปีหลัง เป็นต้น

(4) เมื่อหลักสูตรแต่ละประเภทได้ออกแบบและสร้างขึ้นแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึงก็คือ ความพร้อมหรือศักยภาพในการเปิดสอนทั้งด้านบุคลากรผู้สอน (Faculty) และสิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) เมื่อการพัฒนาหลักสูตรวิชาการต่าง ๆ และการเปิดสอนหลักสูตรจะต้องใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างสูงสุด และเพื่อลดการซ้ำซ้อนลงไป สหวิทยาลัยจะเป็นองค์การหนึ่งที่จะช่วยเสริมคุณภาพและลดปัญหาดังกล่าวได้

องค์ประกอบที่สอง เกี่ยวกับการควบคุมมาตรฐานวิชาการและการเปิดสอนหลักสูตรสายครุศาสตร์ หลักสูตรสายวิชาการอื่น ได้แก่ สายศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีทั้งหลักสูตรระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี 2 ปี ปริญญาตรี 4 ปี ซึ่งจะมีเกณฑ์ควรพิจารณาเพื่อการปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานพิเศษจะต้องเป็นหน่วยงานสำคัญในเรื่องหลักสูตร โดยสร้างและใช้เกณฑ์

ในการควบคุมคุณภาพของหลักสูตรและการเปิดสอนหลักสูตร ตำรา ของวิทยาลัยโดยให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานวิชาการระดับอุดมศึกษา เช่น จะต้องหาวิธีการกำหนดเกณฑ์ หรือกรอบ ซึ่งเป็นมาตรฐานกลาง เพื่อถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันระหว่างสภวิทยาลัย และวิทยาลัยครู ซึ่งเกณฑ์หรือกรอบนั้นจะต้องยอมรับร่วมกัน และจะต้องเคารพกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นร่วมกันเป็นการสะดวกต่อการนำเสนอสภาการฝึกหัดครูเพื่อการพิจารณา และอนุมัติหลักสูตรใหม่หรือการเปิดสอนหลักสูตร หน่วยศึกษานิเทศก์จะต้องวิเคราะห์ สรุปและชี้แจงต่อสภาการฝึกหัดครูว่าอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานวิชาการหรือไม่เพียงไร

2. หน่วยศึกษานิเทศก์ จะต้องทำหน้าที่ตัวกลางสำหรับการประสานงานการสร้างและพัฒนาหลักสูตรร่วมกันกับวิทยาลัย และวิทยาลัยครู ตลอดจนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร โดยจัดแบ่งเป็นระดับ สาย สาขาวิชาให้ชัดเจนสะดวกต่อการอ้างอิงและใช้ทำแผนรวมว่าปีต่อไปหรืออีก 5 ปีข้างหน้า วิทยาลัยและสภวิทยาลัยจะพัฒนาหลักสูตรใดบ้าง หรือจะเปิดสอนหลักสูตรใดนั้น จะเป็นการช่วยป้องกันการซ้ำซ้อน และจะเป็นแนวทางการใช้ทรัพยากรในสภวิทยาลัยให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงมาตรฐานทางวิชาการเป็นภาพรวมเชิงลบ หน่วยศึกษานิเทศก์และกองแผนงานจะต้องประสานงานในการวางแผนการเปิดสอนวิชาต่าง ๆ โดยนำหลักสูตรมาเป็นหลักเพื่อวิเคราะห์และวางแผนการพัฒนาบุคลากรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น

จากที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นเกี่ยวกับองค์ประกอบทั้งสองประการของวิธีการและรูปแบบการพัฒนาและการเปิดสอนหลักสูตรของวิทยาลัยครู จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าองค์ประกอบที่หนึ่งนั้นได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ตั้งแต่ขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 5 กล่าวคือตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล และการนำหลักสูตรไปใช้แต่ไม่ได้กล่าวถึง ขั้นที่ 6 และขั้นที่ 7 คือการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร ส่วนองค์ประกอบที่สองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการควบคุมมาตรฐานหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ดังนั้นจากแนวทางและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น หน่วยศึกษานิเทศ กรรมการฝึกหัดครู จึงได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้เป็นไปตามปรัชญาและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ใน การเปิดสอนหลักสูตรสาขาวิชาการต่าง ๆ ในวิทยาลัยครู โดยกรรมการฝึกหัดครู และวิทยาลัยครู ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้คือ

1. การศึกษาวิจัย ทดลอง ก่อนการประกาศพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2527 ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการเทคนิคอาชีพในท้องถิ่นทั่วประเทศ เพื่อนำผลการวิจัยนี้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับการทดลองสอนสาขาวิชาการอื่นนั้น ได้มีการเปิดสอนสาขาต่าง ๆ ตามหลักสูตร "เทคนิคการอาชีพ" ซึ่งเปิดสอนในวิทยาลัยครู รวมทั้งการสอนวิชาชีพในวิทยาลัยชุมชน ซึ่งตั้งอยู่ในวิทยาลัยครู 4 แห่ง ซึ่งผลจากการจัดการศึกษาเหล่านี้ได้เป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาการต่าง ๆ นี้

2. การกำหนดข้อบังคับสภาการฝึกหัดครูว่าด้วยเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร โดยกรมการฝึกหัดครู ให้นำเสนอขออนุมัติจากสภา เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสภาได้อนุมัติข้อบังคับนี้แล้วตั้งแต่วันที่ 3 มกราคม 2528

3. กรมการฝึกหัดครูจัดการประชุมทางวิชาการในระดับประเทศเพื่อทำความเข้าใจกันในเรื่องปรัชญา จุดมุ่งหมาย ขอบข่ายของหลักสูตร เพื่อกำหนดความชัดเจนในส่วนภาพรวมของหลักสูตรก่อนที่จะนำไปพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

4. วิทยาลัยครูแต่ละแห่งพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาที่จะจัดการเรียนการสอนด้วยตนเอง โดยยึดหลักปรัชญา จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาและให้เป็นไปตามเกณฑ์สภาการฝึกหัดครูกำหนด และขออนุมัติจากคณะกรรมการประจำวิทยาลัยครูและนำหลักสูตรนั้น ๆ มาปรับปรุงในระดับกลุ่มวิทยาลัยครูแต่ละกลุ่มเพื่อให้เกิดความถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด

5. วิทยาลัยครูแต่ละวิทยาลัยครูนำหลักสูตรเสนอต่อกรมการบริหารกลุ่มวิทยาลัยครูเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนนำเสนอต่อสภาการฝึกหัดครู

6. กรมการมาตรฐานทางวิชาการของกรมการฝึกหัดครู พิจารณาหลักสูตรนำเสนอสภาการฝึกหัดครู เพื่ออนุมัติใช้ในวิทยาลัยครูต่อไป (กรมการฝึกหัดครู 2529:23)

ความหมายและความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรที่ได้สร้างขึ้นมานั้นเปรียบเสมือนเครื่องมือของการจัดการศึกษาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งจะสำเร็จได้ก็มากน้อยเพียงใดย่อมต้องขึ้นอยู่กับ การนำหลักสูตรไปใช้ เพราะการนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และจะต้องเกี่ยวข้องกัน ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาบุคคลเหล่านี้จะต้องรู้และเข้าใจในหลักสูตรให้ตรงกันเพื่อที่ทุกฝ่ายจะได้ใช้หลักสูตรให้ไปในแนวทางเดียวกัน สู่จุดหมายเดียวกัน และมีความชำนาญในการใช้หลักสูตรเป็นอย่างดี ดังที่ สังกุทธนันท์ (2527:260-261) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า

การทำงานเกี่ยวกับหลักสูตรจะถือว่าขั้นตอนของการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นที่ยอมรับกันว่าขั้นตอนการใช้หลักสูตรนั้นเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง นักพัฒนาหลักสูตรทุกคนต่างก็ยอมรับความสำคัญของขั้นตอนการใช้หลักสูตรว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนอื่นใดทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากว่าถึงแม้หลักสูตรจะได้สร้างไว้ดีเพียงใดก็ตาม ยังไม่สามารถจะกล่าวได้ว่า หลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ยอร์ช เอ โบแชมพ์ (George A. Beauchamp 1975:164) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า "การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปปฏิบัติโดยประกอบด้วยกระบวนการ

การที่สำคัญที่สุด คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
ให้ครูได้มีการพัฒนาการเรียนการสอน"

อาวิดรา จันตรา (Arvidra Chandra 1977:10) กล่าวว่า "การนำหลักสูตรไป
ใช้ คือ การทดลองใช้เนื้อหาวิชา วิธีการสอน เทคนิคในการประเมินผล การใช้อุปกรณ์การสอน
แบบเรียนและทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน"

ธำรง บัวศรี (2504:165) กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ย่อหมายถึง "การที่
จัดกระบวนการเรียนการสอนสำหรับการสอนเป็นประจำทุก ๆ วัน"

สังข์ อุทรานันท์ (2527:4) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ว่า "การ
นำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียนซึ่งเกี่ยวกับ
การจัดเอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร และการ
นิเทศการใช้หลักสูตร"

สันต์ ธรรมบำรุง (2527:120) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ดังนี้

การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำเอาโครงการของ
หลักสูตรที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้นไปปฏิบัติให้บังเกิดผล และรวมถึงการบริหารงานด้านวิชาการ
ของโรงเรียนเพื่ออำนวยความสะดวก และนักเรียนสามารถ และเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลสูงสุด

สุมิตร คุณานุกร (2518:130-132) ได้เสนอกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

การนำหลักสูตรไปใช้จะประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประเภทคือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ การตีความหมาย และกำหนดรายละเอียดของ
หลักสูตร โดยจะออกมาในรูปของเอกสารประกอบหลักสูตร และวัสดุอุปกรณ์การสอน เช่น
โครงการสอน ประมวลการสอน คู่มือครู เป็นต้น

2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมาย
ผู้บริหารโรงเรียนควรสำรวจปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่า เหมาะสมกับสภาพ
การนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ เช่น ขนาดของห้องเรียน จำนวนนักเรียน ห้องสมุด วัสดุ
อุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการจัดตารางสอน และจัดครูเข้าสอน เป็นต้น

3. การสอน ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูประจำการทั่วไป การสอนถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของ
การนำหลักสูตรไปใช้ ครูจึงเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุด ครูจะต้องสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
ของหลักสูตร และเลือกวิธีสอนให้เหมาะสม โดยผู้บริหารต้องคอยให้ความสะดวก ให้คำ
แนะนำ และให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบังเกิดผลตาม
ความมุ่งหมายของหลักสูตร

จากความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ที่นักพัฒนาหลักสูตร ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรจากภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติให้ สอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร รวมถึงการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน ตลอดจนการพัฒนาการสอนของครู โดยในทางปฏิบัตินั้น ผู้เกี่ยวข้อง ในการนำหลักสูตรไปใช้ควรต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด กล่าว คือ ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนในการจัดทำแผนการสอน แผนการสอนและคู่มือครู จัดบริการ ด้านบุคลากร สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ต่าง ๆ เพื่อความสะดวกต่อการเรียนการสอน ตลอดจนจัดให้มีการอบรม ส่งเสริม ด้านวิชาการแก่บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ด้วย ส่วนครูผู้สอนก็ ต้องร่วมมือร่วมใจกันจัดทำแผนการสอน แผนการสอนและคู่มือครู เพื่อเป็นแนวทางใช้หลักสูตรที่มี ประสิทธิภาพ มีความสามารถใช้และผลตอบรับและสื่อการเรียนการสอนอย่างชำนาญ ตลอดจน ใฝ่หาความรู้ ความชำนาญในวิทยาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ เช่น การเข้าอบรม สัมมนา และศึกษา ต่อในสาขาที่ต้องการ เป็นต้น ดังนั้นถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ทุกฝ่ายได้ปฏิบัติตาม บทบาทของตนเองอย่างสมบูรณ์ที่สุดแล้ว ก็เชื่อมั่นได้ว่าหลักสูตรนั้น ๆ ย่อมมีคุณภาพที่ดีที่ที่สุดเช่นกัน

การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรโดยทั่วไปมักกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เพื่อให้สถานศึกษาหรือท้องถิ่นสามารถกำหนด รายละเอียดในการปฏิบัติได้เหมาะสมตามข้อจำกัด และความต้องการของผู้เรียน ในการพิจารณา กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ควรกระทำด้วยความระมัดระวังและมีเหตุผล ดังนั้นสิ่งที่จะเสนอต่อ ไปนี้ เป็นสิ่งที่ควรพิจารณาในการกำหนดรายละเอียดเพื่อให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรได้เสนอแนวคิดไว้มากมายพอสมควร

สังค อุทรานันท์ (2527:36) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับระบบการใช้หลักสูตร จะ ต้องประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือ จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เตรียมบุคลากรบริหารและ บริการหลักสูตร ดำเนินการสอนตามหลักสูตร และนิเทศการใช้หลักสูตร

ติลก บุญเรืองรอด (2521:44-51) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ให้มีคุณภาพว่า

ดังนี้

การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง แล้ววางแผนการใช้หลักสูตรและบริหารการสอน โดยแบ่งขั้นตอนการใช้หลักสูตรออกเป็น 12 ขั้นตอน คือ

1. การทำความเข้าใจหลักสูตรโดยทั่วไป ซึ่งครูจะต้องศึกษาหลักสูตรทั้งฉบับ ไม่ใช่ศึกษาเฉพาะวิชาที่รับผิดชอบ
2. การวิเคราะห์หลักสูตร โดยการวิเคราะห์ความมุ่งหมายกับเนื้อหา
3. การพิจารณากิจกรรมเพื่อสร้างบูรณาการ
4. การจัดโปรแกรมการสอน ซึ่งจะต้องประกอบด้วย งานบุคคล อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ ผู้เรียน และเวลา
5. การจัดตารางสอน ซึ่งรวมทั้งงานที่ต้องทำเป็นกลุ่ม และตารางงานสอน
6. การวางแผนการสอนส่วนบุคคล
7. การวางแผนการสอนร่วมกัน ชั้นนี้เป็นขั้นสำคัญมาก เพราะจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวิชาอันจะส่งผลไปยังผู้เรียน ทำให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง
8. การศึกษาความพร้อมของผู้เรียน
9. การสอน
10. การประชุมประสานงานการสอนทุกสัปดาห์
11. การประเมินผล
12. การปรับปรุงการเรียนการสอน

วิชัช วงษ์ใหญ่ (2529:195-202) ได้กล่าวถึงการวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรว่า

ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย ครูใหญ่จะต้องดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ การเตรียมวางแผนงานเพื่อการใช้หลักสูตรใหม่ การเตรียมจัดการอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตรใหม่ การจัดครูเข้าสอน การจัดการตารางสอน การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียน การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และการเลือกสรรโครงการ กิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดในหัวข้อดังกล่าว ดังนี้คือ

1. การเตรียมวางแผนงานเพื่อการใช้หลักสูตรใหม่

ครูหรือผู้บริหารจะต้องวิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ครั้งนี้มีเป้าประสงค์ที่แท้จริงคืออะไร และสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและชุมชนเพียงไร การนำหลักสูตรมาปรับใช้นั้นทางโรงเรียนมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร วัสดุประกอบหลักสูตรและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จะต้องจัดหาได้อย่างไร และโดยวิธีใด งบประมาณอาคารสถานที่พอเพียงหรือไม่ การเตรียมบุคลากรเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรจะทำได้โดยวิธีใดจึงจะให้เข้าใจหลักสูตรอย่างแท้จริง การนำหลักสูตรไปใช้แม้ว่าตัวหลักสูตรจะพัฒนาขึ้นมาดีเลิศเพียงใด ถ้าการใช้หลักสูตรขาดความเข้าใจและความพร้อม การพัฒนาหลักสูตรไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ อาจจะประสบความสำเร็จได้ยาก

2. การจัดเตรียมอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตรใหม่

การจัดอบรมในรูปของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ให้ครูได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาของหลัก

สูตรและจะนำไปปรับใช้ได้อย่างไร โดยการสร้างกำหนดการสอน ประมวลการสอน การเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

3. การจัดครูเข้าสอน

การจัดครูเข้าสอน ควรคำนึงถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก พยายามจัดประสบการณ์ให้ครบถ้วนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นสำคัญ

4. การจัดตารางสอน

หลักของการจัดตารางสอนจะต้องคำนึงถึง การเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ไม่ควรใช้เวลาเท่า ๆ กัน ระวังความยากง่ายของการเรียนรู้ที่ย่อมแตกต่างกัน นอกจากนี้ช่วงการเรียนรู้จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของการเรียน และเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน การใช้อาคารสถานที่ ห้องเรียน โรงฝึกงาน ห้องทดลอง จะต้องมีการใช้ตลอดเวลา จึงจะถือว่าการใช้อาคารสถานที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู เอกสารและสื่อการเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดทำ แผนการสอนจะช่วยให้ครูเห็นแนวทางชัดเจนยิ่งขึ้นว่าจะสอนอย่างไร จะเลือกกิจกรรมและประสบการณ์อย่างไร การจัดทำสื่อการเรียนอาจจะร่วมกันทำ เป็นการประหยัดแรงงานและงบประมาณ ที่สำคัญที่สุดผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน และตรงกับความต้องการของชุมชน

6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

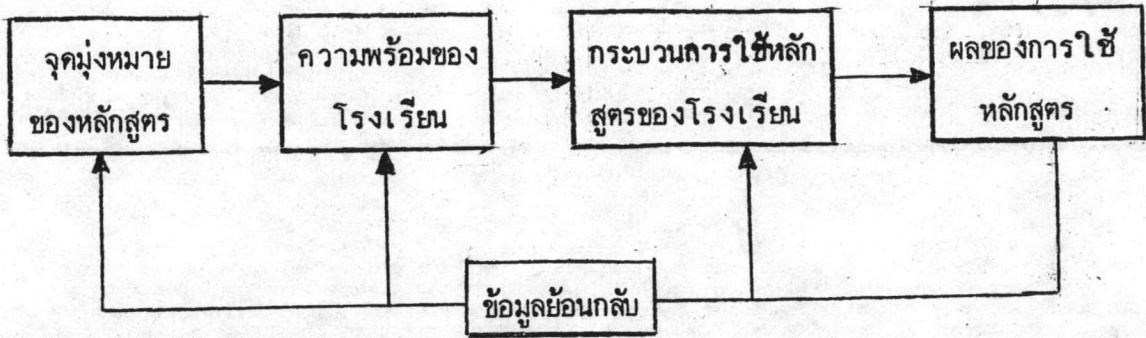
การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร เป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ จะช่วยได้มาก

7. การจัดสภาพแวดล้อมและการเลือกสรร โครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนเป็นสิ่งสำคัญและจะต้องคำนึงถึง เพราะการเรียนรู้ของเด็กไม่ได้เกิดขึ้นอยู่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ก็จะเป็นส่วนช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ การบริการด้านวิชาการแก่ครู ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะจัดทำโดยส่งไปศึกษาอบรมระยะสั้นในเรื่องที่กำลังปฏิบัติอยู่เพื่อเสริมความเข้าใจ เพื่อเสริมความเข้าใจให้มีทัศนคติอันกว้างขวางขึ้น การไปร่วมประชุมสัมมนา การไปศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรมาสาธิต การส่งเสริมผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านที่แตกต่างกันได้มีโอกาสเผยแพร่ความรู้ซึ่งกันและกัน เป็นต้น

8. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรจะต้องกระทำเป็นขั้นตอน ถ้าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนดไว้อย่างชัดเจน การประเมินผลเพื่อปรับปรุงก็จะทำได้ง่ายและตรงจุดว่าการปรับปรุงควรจะเริ่มที่จุดใดบ้าง

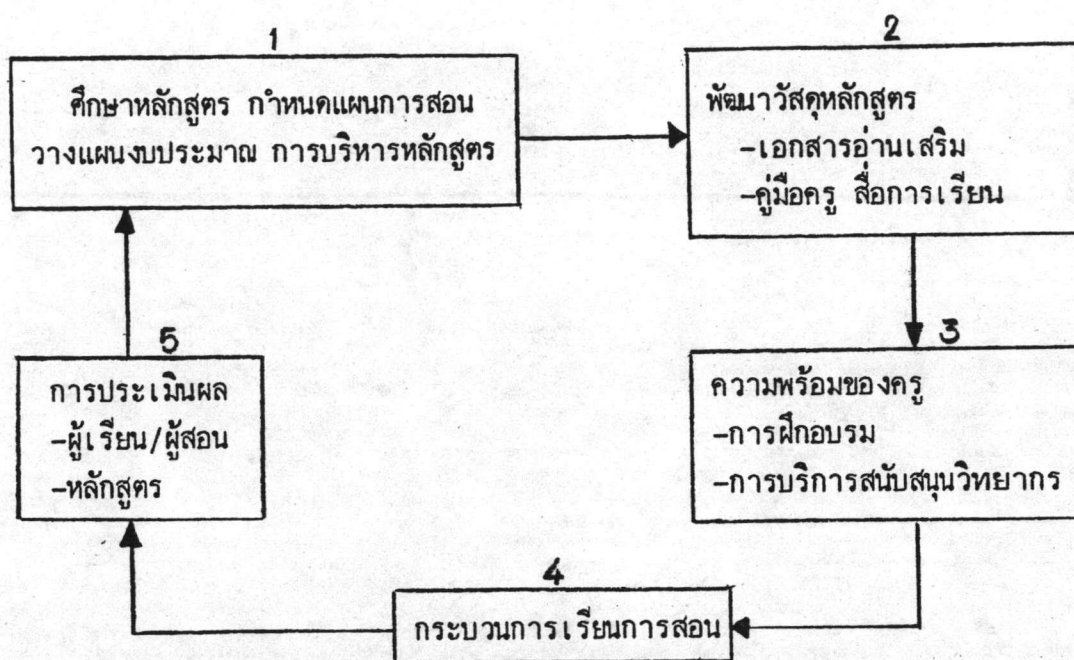
และเนื่องจากกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้จริงเป็นเรื่องยุ่งยากและซับซ้อน ดังนั้นนักพัฒนาหลักสูตรจึงได้ศึกษาระบบของการใช้หลักสูตรดังนี้

การวางแผนการปฏิบัติงานมีความชัดเจน จุดมุ่งหมายได้ชี้ทางให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถปฏิบัติได้จริงมากขึ้นเพียงใด การศึกษาข้อมูลอื่น ๆ ได้กระทำอย่างกว้างขวาง และครอบคลุม ได้เสนอทางเลือกที่เป็นไปได้แก่ผู้ให้นำหลักสูตรไปใช้ สามารถดำเนินการได้จริง

ความพร้อมของสถานศึกษาด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความพร้อมในการสอนของครู สถานที่ที่มีความเหมาะสม ความพร้อมของผู้เรียน ผู้ที่เกี่ยวข้อง งบประมาณสนับสนุน ระบบการบริหาร ลักษณะของหน่วยปฏิบัติงาน ระยะเวลาที่นำหลักสูตรมาใช้มีความเหมาะสมเพียงใด บรรยากาศของโรงเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหาร ซึ่งจะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ความรู้เชิงประเมินค่าของครูต่อหลักสูตร บริการสนับสนุนด้านอื่นของการใช้หลักสูตร สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนที่เอื้อต่อการใช้หลักสูตรได้มากน้อยเพียงไร

การดำเนินการใช้หลักสูตรใหม่นั้นต้องไม่ลืมว่าระบบหลักสูตรนี้จะต้องไม่ไปขัดแย้งกับระบบการบริหารของโรงเรียนมากเกินไป จนเป็นผลให้เกิดการไม่ยอมรับของผู้บริหารและครู ซึ่งนอกเหนือไปจากสภาพแวดล้อมทางสังคมแล้ว สภาพแวดล้อมของหน่วยงานระดับสูงขึ้นไปมีความจริงใจและจริงจัง ในการที่จะสนับสนุนการใช้หลักสูตรใหม่มากน้อยแค่ไหน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องศึกษาข้อมูลที่ถูกต้องและกระทำทั้งในแนวกว้างและลึก เมื่อสิ่งที่กำหนดเกี่ยวกับการติดตามและการประเมินการใช้หลักสูตรว่าจะเป็นไปตามความคาดหวังของหลักสูตร ขั้นตอนของการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรที่โรงเรียนสรุปได้ดังนี้

กาญจนา คุณารักษ์ (2527:117-119) ได้กล่าวถึงรายละเอียดที่ควรพิจารณา เพื่อการใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ได้แก่ การจัดห้องเรียน การบริการเพื่อการเรียน การสอน การเปิดวิชาเลือก การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การประเมินผล การจัดบุคลากรและการเงิน ดังมีรายละเอียด คือ

การจัดห้องเรียน ควรจัดอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีขนาดพอเหมาะกับจำนวนของผู้เรียน ตลอดจนจัดให้มีห้องปฏิบัติการต่าง ๆ อย่างเพียงพอในด้านการบริการเพื่อการเรียนการสอน โรงเรียนควรจัดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งได้แก่ บริการด้านห้องสมุด ศูนย์การเรียน ศูนย์ภาษา ฯลฯ เป็นต้น ส่วนการเปิดวิชาเลือกก็ควรเปิดวิชาที่ตรงกับความสนใจ ความถนัด ความสามารถของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตลอดจนบริการการแนะแนวด้วย นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมการเรียนการสอน อันเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน โรงเรียนควรเลือกกิจกรรมที่มีคุณค่าสูงสุด และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การประเมินผลการเรียนการสอน โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูมีทักษะการวัดและประเมินผล พร้อมทั้งวางแผนการประเมินผลอย่างดีที่สุด และด้านการจัดบุคลากรนั้น โรงเรียนควรจัดบุคลากรที่มีความเหมาะสมที่สุดเพื่อการใช้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการสนับสนุนบุคลากรให้พัฒนาตนเองทางด้านวิชาการตลอดเวลา และประการสุดท้ายคือด้านการเงิน จะต้องมีวางแผนด้านงบประมาณอย่างรัดกุมประหยัดและคุ้มค่ามากที่สุด

นอกจากนี้ การใช้หลักสูตรให้ได้ผลดีนั้น กองการวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525:8-10) ได้กำหนดถึงตัวชี้บ่งความสำเร็จของการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ดังนี้

ก. องค์ประกอบประเภทปัจจัย (input)

1. องค์ประกอบทางการบริหาร ตัวชี้บ่งที่สำคัญ ได้แก่
 - 1.1 ความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารต่อการใช้หลักสูตร
 - 1.2 ทัศนคติที่มีต่อหลักสูตร

ฯลฯ

2. องค์ประกอบทางด้านตัวครู ตัวชี้บ่ง ได้แก่
 - 2.1 ประสบการณ์ของครูเกี่ยวกับการฝึกอบรม
 - 2.2 ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติต่อการใช้หลักสูตร
 - 2.3 สัดส่วนครูต่อนักเรียน

ฯลฯ

3. องค์ประกอบด้านนักเรียน ตัวชี้บ่ง ได้แก่
 - 3.1 ความรู้ความสามารถพื้นฐาน
 - 3.2 การได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง
 - 3.3 สุขภาพและภาวะโภชนาการ
 - 3.4 การมีหนังสือและอุปกรณ์การเรียน

ฯลฯ

4. องค์ประกอบด้านสื่อ ตัวชี้บ่ง ได้แก่
 - 4.1 เอกสารประกอบหลักสูตร
 - 4.2 อุปกรณ์ประจำห้องเรียน
 - 4.3 ครูมีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับบทเรียน

ฯลฯ

5. องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุน ตัวชี้บ่ง ได้แก่
 - 5.1 อาคารสถานที่
 - 5.2 งบประมาณที่ได้รับ
 - 5.3 ความร่วมมือจากชุมชน

ฯลฯ

ข. องค์ประกอบประเภทกระบวนการ (process)

1. องค์ประกอบทางการบริหาร ตัวชี้บ่ง ได้แก่
 - 1.1 เทคนิคและลักษณะการบริหาร
 - 1.2 การนิเทศภายในและภายนอก
 - 1.3 การสร้างขวัญ และกำลังใจให้กับคณะครู

ฯลฯ

2. องค์ประกอบทางด้านครู ตัวชี้บ่ง ได้แก่
 - 2.1 การจัดบรรยากาศการเรียนในห้องเรียน
 - 2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนหรือคู่มือครู
 - 2.3 การเปิดโอกาสให้เด็กคิดและปฏิบัติ
 - 2.4 การใช้เทคนิควิธีสอนต่าง ๆ
 - 2.5 มีกิจกรรมในชั้นนำ ชั้นสอน ชั้นสรุป และชั้นขยาย

2.6 การวัดผลประเมินผล

2.7 การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี

ฯลฯ

3. องค์ประกอบทางด้านนักเรียน ตัวชี้บ่ง ได้แก่

3.1 อัตรามาเรียน

3.2 ความสนใจและตั้งใจ

3.3 การมีโอกาสร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

3.4 การได้ฝึกปฏิบัติและประเมินตนเอง

ฯลฯ

4. องค์ประกอบทางปัจจัยสนับสนุน

4.1 การใช้อาคารสถานที่และห้องฝึกงาน

4.2 การใช้งบประมาณ

4.3 กิจกรรมการใช้แหล่งวิชาในชุมชน

ค. องค์ประกอบประเภทผลผลิตระยะสั้น (interim outcomes) ตัวชี้บ่ง ได้แก่

1. พฤติกรรมด้านความรู้ความเข้าใจ

2. พฤติกรรมด้านความสามารถทางการปฏิบัติ

3. พฤติกรรมทางด้านอารมณ์ความรู้สึก เช่น ความมีระเบียบวินัย ทศนคติต่อวิชาที่เรียน ค่านิยมจริยธรรมต่าง ๆ ฯลฯ

จากแนวคิดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า หลักสูตรจะบรรลุความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง ซึ่งจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี โดยเริ่มต้นที่การทำความเข้าใจ และวิเคราะห์ตัวหลักสูตรทั้งหมด การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร อันเป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดบุคลากร การจัดปัจจัยที่สนับสนุนต่อการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน และสิ่งที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ การสอนของครู ซึ่งเชื่อว่า ถ้าทุกขั้นตอนเหล่านี้ดำเนินไปอย่างดีและมีคุณภาพแล้ว ก็จะเป็นการนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

บทบาทของบุคลากรที่นำหลักสูตรไปใช้

ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้ถึงตัวผู้เรียนนั้นจำเป็นต้องมีบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่ง วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525:195) กล่าวว่า "บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร คือ ครูใหญ่ ครูประจำชั้น และชุมชนหรือผู้ปกครอง ซึ่งบุคคลทั้งสามกลุ่มนี้จะทำให้หลักสูตรบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้"

กนกรัตน์ ชาญกว้าง (2523:31) กล่าวถึง หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับเขตการศึกษา มี 3 ระดับ คือ

1. ระดับหน่วยศึกษานิเทศก์ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์
2. ระดับกลุ่มโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียน
3. ระดับโรงเรียน ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียน

สังค อุทรานันท์ (2527:273-275) ได้กล่าวถึงบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. นักวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร มีบทบาทในการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้

(1) ช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและดำเนินการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

(2) ทำการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร

(3) ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการให้บริการวัสดุหลักสูตร และให้กำลังใจแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้

2. ผู้บริหาร ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

(1) ทำความเข้าใจหลักสูตร

(2) ให้บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ

(3) ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

(4) กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น การจัดอบรมหรือจัดประชุมสัมมนา

(5) ให้กำลังใจและบำรุงขวัญ

3. หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชา ควรจะดำเนินการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้

(1) ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนรับผิดชอบอย่างชัดเจน

(2) ช่วยวางแผนและจัดทำแผนการเรียนการสอน

(3) จัดหาวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

(4) ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบ

4. ครูซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง มีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนการใช้หลักสูตร ให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

(1) ศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนใช้อยู่อย่างเดียว

(2) ปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

(3) สอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่

(4) พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้

5. บุคลากรอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ บรรณารักษ์ นักเทคโนโลยีทางการศึกษา นักวัดผล นักแนะแนว ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้คือ

- (1) ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอย่างเต็มที่
- (2) ให้ความช่วยเหลือหรือให้บริการแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างเต็มที่

จะเห็นได้ว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร มีหลายฝ่ายด้วยกัน ถ้าหากทุกฝ่ายต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ ก็พอจะเป็นที่คาดการณ์ได้ว่า การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ใต้ประโยชน์สูงสุด และเกิดปัญหาน้อยที่สุด ซึ่งจะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้สำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้

สำหรับในการทำวิจัยครั้งนี้ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรนั้นมีอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับผู้บริหาร และระดับอาจารย์ผู้สอน

ผู้บริหาร ได้แก่ อธิการ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หัวหน้าคณะวิชา และหัวหน้าภาควิชา ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นตัวจักรสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารงานด้านวิชาการ ดังที่ สันต์ ธรรมบำรุง (2527:183-184) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารด้านวิชาการ ไว้ดังนี้

1. เป็นผู้รับผิดชอบทางการศึกษาทั้งหมดของโรงเรียน กล่าวคือ จะต้องจัดการศึกษาให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ และให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ

2. เป็นผู้นำในการประชุมวางแผนทางวิชาการของโรงเรียนทั้งแผนระยะยาวและระยะสั้น พร้อมทั้งนั้นมีการแบ่งงานและมอบหมายงานให้เหมาะสม มีการติดตามและให้การช่วยเหลือแก่ครูตามสมควร

3. เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดครูเข้าสอนตามความรู้ ความสามารถ ความถนัด และให้โอกาสแก่ครูทุกคนในการแสดงความสามารถในการสอนทุกชั้น

4. เป็นผู้นำให้ครูรู้จักหลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอน แผนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดผล

5. ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้ครูจัดทำโครงการสอนเป็นรายวิชา หรือกลุ่มวิชา หรืออาจจะจัดซื้อเป็นสมบัติของโรงเรียน

6. ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนครู ทำแผนการสอนเป็นประจำ เพื่อเป็นหลักประกันว่า ครู ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและจะทำให้การเรียนการสอนนั้น เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเกิดผลดีแก่ผู้เรียน

7. ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนครูในเรื่องสื่อการเรียน การสอน เพื่อสนับสนุนให้ครูได้ใช้ประกอบการสอน

8. นิเทศการสอนของครูในโรงเรียน โดยการนิเทศเป็นระบบ ระเบียบ มีการใช้เครื่องมือในการนิเทศ เช่น เครื่องมือของ แฟลนเคอร์ส ของ แฮร์ริส เป็นต้น ตลอดจนการให้คำแนะนำช่วยเหลือการบริการและติดตามผลของครู

9. รับผิดชอบในการจัดการสอนของครู ในกรณีที่ครูไม่สามารถมาทำการสอนได้ ใน

การนี้ครูใหญ่ควรมีการรวมตารางสอนไว้ เพื่อสะดวกในการหาคนแทน หรือเพื่อขจัดปัญหา
นักเรียนที่จบบทบทวนห้องข้างเคียง

10. ส่งเสริมให้ครูทำสื่อการเรียนการสอน และทำโครงการช่วยเหลือเด็กที่เรียนอ่อน
เช่น การสอนซ่อมเสริม เป็นต้น
11. เป็นผู้นำแก่ครูในการวัดผล ประเมินผล การวิเคราะห์ข้อทดสอบ
12. เป็นผู้นำแก่ครูในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้แก่ นักเรียน
13. จัดห้องพิเศษต่าง ๆ เพื่อเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ
14. เป็นผู้นำในการจัดบริการแนะแนวศึกษาให้แก่เด็ก

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2519:28) ได้กล่าวสรุปถึงหน้าที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้
ของผู้บริหารไว้ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายและการประสานงานในการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนและ
ระหว่างกลุ่มโรงเรียน
2. การบริหารวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนจะมีส่วนส่งเสริมแนะนำในการจัดกิจกรรม
ต่าง ๆ ทางด้านวิชาการที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล
3. การบริหารบุคลากร ผู้บริหารจะมีส่วนในการคัดเลือกและจัดบุคคลให้สอนตาม
ความสามารถ ความถนัดและส่งเสริมการศึกษาต่อ การอบรมหรือการประชุมทางวิชาการ
ต่าง ๆ ให้บุคลากรได้มีความเข้าใจการใช้หลักสูตรในการสอนได้ตรงเป้าหมายยิ่งขึ้น
4. การบริหารธุรการและการเงิน โดยอำนวยความสะดวกและจัดสรรงบประมาณ
ให้หน่วยงานต่าง ๆ ในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม
5. บริหารอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การสอนให้มีความพร้อมในการ
อำนวยความสะดวกแก่การดำเนินงานตามหลักสูตรการสอน

สำหรับอาจารย์ผู้สอนหรือครูผู้สอนนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการใช้หลักสูตร
เพราะเป็นการนำหลักสูตรไปสู่การสอน การสอนจะมีคุณภาพดีย่อมอาศัยผู้สอนที่มีคุณภาพด้วย
เช่นกัน ดังที่ กาญจนา คุณารักษ์ (2527:120) ได้กล่าวว่า ครูจะต้องมีการเตรียมตัวใน
การใช้หลักสูตร คือ

1. ครูควรจะต้องศึกษาปรัชญาหรือปณิธานของการศึกษาของชาติ
2. ศึกษาแผนการศึกษาแห่งชาติ
3. รับรู้ว่าคุณเองจะสอนในระดับใด ชั้นไหน และวิชาอะไร
4. ศึกษาหลักสูตรในระดับ ชั้น และวิชาที่จะต้องสอน
5. ในวิชาที่จะต้องสอนต้องศึกษาความมุ่งหมายของหมวดวิชา คำอธิบาย รายวิชา ใน
รายวิชานั้นอย่างละเอียด ตลอดจนแผนการสอนรายวิชา คู่มือครู และแบบเรียน
6. นำรายวิชานั้นมาแบ่งว่าจะต้องใช้ เวลาสอนในกี่คาบ เวลาต่อสัปดาห์และต่อภาคเรียน
7. เมื่อจะเริ่มสอนจริงก็ควรมีการวางแผนการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ครูได้มี
การเตรียมตัวที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ และเตรียมกิจกรรมให้เหมาะสมกับบทเรียนและ

นักเรียน ตลอดจนเตรียมวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของครู

ตามปกติแล้วก่อนที่จะทำการสอน จะต้องทำประมวลการสอนก่อน ประมวลการ
สอนคือ ประสพการณ์และกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมาย
ของหลักสูตร ปัจจุบันประมวลการสอนจะใช้ในความหมายเดียวกันกับคู่มือ หรือแนวทางที่
ปรับจากหลักสูตรแม่บท เพื่อการจัดการเรียนการสอน เพื่อช่วยผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์
หัวหน้าส่วนการศึกษา และครูในการนำไปใช้

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรมีหลายฝ่ายและหลาย
ระดับ ซึ่งถ้าได้ปฏิบัติงานตามบทบาทและหน้าที่ของตน โดยมีการประสานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี
แล้ว ย่อมมีผลต่อคุณภาพของหลักสูตรนั้น ๆ อันจะส่งผลไปถึงคุณภาพของผู้เรียนด้วยในที่สุด

กิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้คือ กิจกรรมการเรียนการสอน เพราะ
หลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ต้องควบคู่กันไปเสมอ โดยหลักสูตรเป็นแผนหรือข้อ
กำหนดที่อยู่ในรูปของเอกสาร และการเรียนการสอน หมายถึง การนำแผนออกสู่การปฏิบัติจริง
ส่วนความหมายของการเรียนการสอนนั้นมีการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

กู๊ด (Carter v. Good 1973:127) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการสอนไว้ 2 ข้อคือ

1. การสอน หมายถึง การกระทำซึ่งเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษา
โดยทั่วไป
2. การสอน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์หรือกิจกรรม เพื่อช่วยให้ให้นักเรียน
หรือผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเกิดการเรียนรู้โดยง่าย

สุมิตร คุณานุกร (2518:135) กล่าวว่า "การสอน คือ การที่บุคคลผู้หนึ่งนำเอา
ความรู้สึนึกคิดและชีวิตของตนเองมาเผยให้บุคคลอีกผู้หนึ่งทราบ เพื่อให้ผู้เรียนได้พิจารณาและ
เลือกสรรเอาคุณสมบัติ ทักษะคติ และค่านิยมที่จับใจมายึดถือเป็นของตนเองและปฏิบัติตาม"

สุมณ อมรวิวัฒน์ (2526:48-51) กล่าวว่า การสอน คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มี
สิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น

1. มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน
นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม และครูกับนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม
2. ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้น ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสพการณ์ใหม่
3. ผู้เรียนสามารถนำประสพการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

จากความหมายข้างต้น พอสรุปได้ว่า การเรียนการสอน เป็นพฤติกรรมที่ครูกระทำ หรือแสดงต่อผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้นกว่าเดิม

จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521:166-167) ได้กล่าวว่า

การทำงานทุกอย่างเราจะต้องทราบจุดมุ่งหมายของงานเสียก่อนหรือทราบถึงนโยบาย หลักการของสิ่งที่เราจะทำอย่างชัดเจนว่าเราจะทำอะไร และจะทำด้วยวิธีใด การเรียน การสอนก็เช่นเดียวกัน เราจะต้องทราบเสียก่อนว่าจะสอนเพื่ออะไร และจะดำเนินการ สอนอย่างไร การที่เราจะกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนได้นั้น จะต้องศึกษาข้อมูลหลาย อย่างด้วยกัน เพื่อนำมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เช่น การศึกษาหลักสูตร โครงการสอน กำหนดการสอน คู่มือครู แบบเรียน และต้องศึกษาสำรวจทางด้านผู้เรียนด้วย เกี่ยวกับ ระบุศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ ความสามารถความรู้พื้นฐาน สภาพทั่วไปทาง สิ่งแวดล้อมของเด็ก และตลอดจนสุขภาพอนามัย

วิธีสอนและรูปแบบวิธีสอน

ในการจัดการเรียนการสอนที่จะให้เกิดประสิทธิภพนั้น จำเป็นต้องอาศัยวิธีสอนหรือ กิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม แต่วิธีสอนมีอยู่มากมายหลายวิธี แต่ละวิธีย่อมเหมาะสม กับเนื้อหาวิชาอย่างน้อยไม่เหมือนกัน ครูจำเป็นต้องมีความสามารถในการพิจารณาวิธีสอนแบบ ต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสมกับวิชาที่สอนหรือเหมาะสมกับผู้เรียน การเรียนการสอนจึง จะเกิดประสิทธิภพสูง ซึ่ง จาร์ส น้อยแสงศรี (2520:79-81) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการ ที่จะเลือกใช้วิธีสอนแบบใดให้เหมาะสมนั้นควรจะขึ้นอยู่กับลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน
2. ลักษณะของบทเรียน
3. ธรรมชาติของวิชา
4. ธรรมชาติของการพัฒนาผู้เรียน
5. ความรู้ อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา
6. ความเปลี่ยนแปลงของสังคม

สุมิตร คุณานุกร (2518:137-146) ได้กล่าวไว้ว่า

ครูควรศึกษารายละเอียดของการสอนทุก ๆ วิธี แล้วตัดสินใจเลือกเอาเองว่า เมื่อใดควรใช้การสอนวิธีใด โดยใช้จุดมุ่งหมายของการสอนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา และ ได้เสนอวิธีการสอน 8 วิธี ต่อไปนี้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการเรียน การเรียน การ สอนตามปกติในชั้นเรียน

1. การบรรยาย วิธีการนี้เป็นวิธีการสอนซึ่งครูแทบจะทุกคนเคยชิน เพราะใช้อยู่เสมอ

ลักษณะเด่นเป็นการพูดการบรรยายของครูหรือวิทยากร ใช้กับกลุ่มนักเรียนจำนวนเท่าไรก็ได้ มักใช้ในระดั้มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา กิจกรรมนักเรียนมักเฉื่อยชา ไม่เปลืองอุปกรณ์การสอน ข้อดีคือเป็นการให้ความรู้ ข้อมูลต่าง ๆ ได้ดี แต่มีข้อจำกัดที่เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย

2. การอภิปรายและซักถาม วิธีการสอนแบบนี้สองนี้ ในทางปฏิบัติมักปน ๆ ไปกับแบบแรก เพราะหลังจากการบรรยายแล้ว มักมีการอภิปรายตามตอบปัญหาตามมา โดยมีลักษณะเด่นที่การอภิปรายถึงเรื่องที่กำลังศึกษาหรือมีปัญหา ใช้กับกลุ่มผู้เรียนประมาณ 20-30 คน เหมาะกับชั้นเรียนทุกระดับการศึกษา ครูมีหน้าที่และควบคุมการอภิปราย โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายมาก เป็นวิธีสอนที่มีข้อดีในแง่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนได้ต้องแท้มากขึ้น กล่าวพูด กล่าวแสดงออก แต่ก็มีข้อจำกัดที่ครูคอยข้างจะพูดมากเกินไป และครูขาดความสามารถในการเร้าให้เด็กแสดงความคิดเห็น

3. การฝึกปฏิบัติ วิธีการสอนแบบนี้ใช้กันมาก เมื่อความมุ่งหมายของการสอนเน้นการพัฒนาทักษะ ไม่ว่าจะเป็นทางภาษา ทางดนตรี หรือขบร้อง และศิลปะ มีลักษณะเด่น คือการฝึกฝนบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดทักษะ สอนนักเรียนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ โดยครูจะเป็นผู้อธิบาย และสาธิตทักษะ ตลอดจนควบคุมแนะนำ นักเรียนก็มีส่วนร่วมปฏิบัติตลอดเวลา มีอุปกรณ์การสอนประกอบ ข้อดีคือ เป็นการสอนที่พัฒนาทักษะที่ต้องการฝึก แต่มีข้อจำกัดว่าถ้าฝึกมากเกินไป ผู้เรียนก็เบื่อหน่ายได้เหมือนกัน

4. การสอนโดยใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ วิธีสอนแบบนี้ยังไม่แพร่หลายในประเทศไทย เนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศยังไม่อำนวยให้มีวัสดุทัศนูปกรณ์อย่างพร้อมเพียง แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการสอนแบบนี้มีปฏิบัติกันในโรงเรียนใหญ่ ๆ ในประเทศไทย วัสดุทัศนูปกรณ์ที่ว่ามีได้แก่ รูปภาพ ฟลิ์ม ภาพยนตร์ และเครื่องสอนแบบโปรแกรม นักเรียนจะรับรู้ข้อมูลหรือความรู้ต่าง ๆ จากอุปกรณ์เหล่านี้ไม่ว่าจะโดยทางหู หรือทางตาก็ตาม หลังจากนั้นนักเรียนจะตอบคำถามต่าง ๆ ที่เตรียมไว้แล้ว เพื่อเป็นการประเมินผลการเรียนของตนเอง มีลักษณะเด่นคือ การสอนต้องอาศัยวัสดุทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ สอนกลุ่มนักเรียนได้ทุกขนาดกลุ่มเด็กหรือกลุ่มใหญ่ก็ได้ ครูต้องเตรียมตัวอย่างดี นักเรียนอาจได้ทำกิจกรรมที่น่าสนใจหรือน่าเบื่อหน่ายแล้วแต่กรณี ข้อดีของการสอนแบบนี้คือ ทำให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่มีข้อจำกัด คือ ครูไม่ได้รับการฝึกใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ นี้จึงเกิดปัญหาการใช้เครื่องมืออยู่เสมอ

5. การแก้ปัญหาและการค้นพบด้วยตนเอง การสอนวิธีนี้จะเป็นการซึ่งขึ้นอยู่กับหอสมุดควรมีลักษณะเด่นที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้การดูแลและการแนะนำของครู ซึ่งอาจทำได้โดยศึกษาทำรายงานหรือวางโครงการปฏิบัติการต่าง ๆ กลุ่มผู้เรียนอาจเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไม่เกิน 25 คน เหมาะสมสำหรับระดับประถมตอนปลาย ระดั้มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ครูเป็นผู้กระตุ้นนักเรียนให้เกิดความคิดเห็น ให้คำแนะนำ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ข้อดีคือเป็นการช่วยพัฒนาความองอาจทางด้านสติปัญญา การตัดสินใจ เลือกวิธีแก้ปัญหา แต่มีข้อจำกัดคือ เป็นวิธีสอนที่ต้องใช้เวลา

6. การใช้ห้องทดลอง และวิธีสืบสวน วิธีการนี้เน้นให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างวิธีสอนที่ใช้การทดลองในห้องทดลอง หรือในสถานการณ์จริง ๆ กับวิธีสอนที่ใช้การแก้ไข

ปัญหาและการค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งได้กล่าวถึงในวิธีที่ 5 ข้อแตกต่างอยู่ที่ว่าวิธีการแก้ไข ปัญหาหรือการค้นพบด้วยตนเองนั้น ไม่ประกันว่าจะมีการทดลองปฏิบัติเกิดขึ้นอย่างจริงจัง ผู้เรียนอาจค้นคว้าหาความรู้โดยใช้สติปัญญาและความคิดประกอบเท่านั้น แต่ไม่มีการนำเอาสิ่งที่ค้นพบได้ไปลองปฏิบัติจริง ซึ่งแตกต่างจากวิธีการสอนแบบใช้ห้องทดลอง และวิธีสืบสวน อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างนี้อาจไม่ชัดเจนนัก ในกรณีที่เป็นวิชาทางวิทยาศาสตร์ เพราะไม่ว่าจะใช้วิธีการสอนแบบใดก็ต้องมีการทดลองปฏิบัติอยู่เสมอ ในทางปฏิบัติมักเน้นใช้ขบวนการปฏิบัติ และทดลองเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ไปในตัว แต่วิธีสอนแบบนี้มีข้อจำกัดที่ค่าใช้จ่ายสูง จัดในสถานการณ์จริง ๆ ได้ยาก

7. วิธีการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีลักษณะเด่นที่เป็นการสร้างและประดิษฐ์ สิ่งที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ หรือการคิดวิธีแก้ปัญหาที่แปลกไปจากวิธีการที่ครูสอนในชั้น ผู้เรียน อาจจัดเป็นกลุ่ม 20-35 คน ครูมีบทบาทน้อยมาก เพียงแต่เร้าผู้เรียนให้เกิดความคิด สร้างสรรค์ ผู้เรียนอาจทำงานตามลำพังของตนเอง มีข้อดีคือช่วยพัฒนาศักยภาพและความสามารถพิเศษในการสร้างสรรค์ของนักเรียน แต่มีข้อจำกัด คือ เป็นการยากที่ครูจะหยั่งรู้ความถนัดหรือความสามารถพิเศษของนักเรียนทั้งหมดได้

8. การสอนโดยใช้บทบาทและสถานการณ์จำลองในการที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวหรือสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ครูมักใช้วิธีอธิบาย ซึ่งไม่ค่อยจะได้ผลอย่างแท้จริง การให้นักเรียนลองสวมบทบาทในสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจมากกว่าการใช้วิธีอธิบาย ลักษณะเด่น คือ เป็นการเรียนการสอนที่ยึดสถานการณ์ที่สมมุติขึ้นให้สอดคล้องกับเรื่องที่สอน กลุ่มนักเรียนที่แสดงบทบาทประมาณ 4-5 คน โดยครูเป็นผู้กำหนดบทบาทและสถานการณ์จำลองขึ้น ให้นักเรียนได้ร่วมแสดงออก มีการจัดสถานที่และการแต่งกายให้เหมาะสม การสอนแบบนี้มีข้อดี คือ เป็นการช่วยพัฒนาความรู้สึก หัดสนทนา และความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อผู้อื่น แต่ก็มีข้อจำกัดที่การสร้างสถานการณ์จำลองนั้น อาจให้ความรู้สึกที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงเท่าที่ควร

การสอนทั้ง 8 วิธีนี้สามารถพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่เท่าเทียมกัน ครูต้องเลือกใช้วิธีการสอนที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของวิชาที่สอนเพื่อให้เกิดผลตามที่มุ่งหวังไว้

และแนวคิดของ คาลลาฮาน (Callahan อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล 2527: 235-250) ได้เสนอเทคนิคการสอนไว้ดังนี้

1. เทคนิคการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางของความสนใจ ได้แก่
 - 1.1 การบรรยาย
 - 1.2 การใช้คำถาม
 - 1.3 การสาธิต
2. เทคนิคการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของความสนใจ ได้แก่
 - 2.1 การใช้หนังสือเรียน
 - 2.2 การมอบหมายงานให้ทำ หรือการค้นคว้าด้วยตนเอง

- 2.3 การให้ทำแบบฝึกหัดครู หรือการให้การบ้าน
- 2.4 การอภิปรายกลุ่ม
- 2.5 การให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง
- 2.6 การศึกษาออกสถานที่
- 2.7 การแสดงบทบาทสมมติ
- 2.8 การทดลอง

ฯลฯ

1. เทคนิคการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางของความสนใจ

การบรรยาย การใช้คำถาม และการสาธิต ซึ่งเป็นเทคนิคหลักที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง นั้น โดยทั่ว ๆ ไป ครูผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดและกระทำกิจกรรมการสอนเอง และครูส่วนใหญ่นิยมที่จะกระทำกิจกรรมดังกล่าวนี้ด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมการสอนเกี่ยวกับการบรรยาย การใช้คำถามและการสาธิตนั้น ครูผู้สอนไม่จำเป็นจะต้องเป็นผู้กระทำกิจกรรมเองเสมอไป แต่อาจจะมอบหมายให้ผู้เรียนด้วยกันกระทำก็ได้

1.1 การบรรยาย เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้พูดและถ่ายทอดข่าวสารต่าง ๆ นักเรียนสนองตอบโดยการฟังอย่างเงียบ ๆ และบันทึก ซึ่งไม่ค่อยเกิดประโยชน์เท่าที่ควร เพราะเป็นทางการจนเกินไป ดังนั้นผู้สอนควรมีความยืดหยุ่นในการบรรยายพอสมควร

1.2 การใช้คำถาม เป็นเทคนิคสำคัญที่ใช้ในการสอน ในการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิด และหาคำตอบเองนั้น ครูจะต้องพยายามใช้คำถามกับนักเรียนมาก ๆ และต้องมีวิธีการและเทคนิคการถามที่กระตุ้นให้เด็กค้นคว้า ทดลอง หาข้อมูลเหตุผลมาประกอบอันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากขึ้น

1.3 การสาธิต ได้แก่ กิจกรรมที่ครูเป็นผู้แสดงหรือทำให้นักเรียนดูการสาธิตเป็นกิจกรรมการสอนที่มีความยืดหยุ่น โดยมีการสาธิตประกอบคำบรรยาย และการสาธิตที่ไม่มีคำบรรยายประกอบ การสาธิตมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจ และทราบขั้นตอนของการทำงานจากของจริงหรือประสบการณ์ตรง เพื่อจะได้สามารถทำงานหรือกิจกรรมนั้น ๆ เองได้

2. เทคนิคการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของความสนใจ

แม้ว่าเราจะยอมรับและเห็นตรงกันว่า ครูหรือผู้สอนเป็นตัวเอกของกิจกรรมการสอน เพราะเป็นผู้วางแผนและกำหนดกิจกรรมการสอนให้มีประสิทธิภาพ แต่จุดหมายปลายทางของการสอนก็คือการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน ถ้าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้สอนมุ่งหวังเอาไว้ก็แสดงว่าผู้สอนประสบความสำเร็จในการสอน และเป็นสิ่งที่ยอมรับกันว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้นจะเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมหรือสัมผัสกับสิ่งนั้น ๆ โดยตรง

2.1 การใช้หนังสือเรียน หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้และเทคนิคที่จะใช้หนังสือเรียนให้เกิดประโยชน์เต็มที่ จะใช้หนังสือเรียนแทนครูไม่ได้ ครูจะต้องไม่ใช่หนังสือสำหรับอ่านให้นักเรียนอ่านตามหรือให้นักเรียนอ่านทีละคนจนครบชั้น แล้วครูอธิบายเพิ่มเติมบ้างเล็กน้อยเท่านั้น

2.2 การมอบหมายงานให้ทำหรือการค้นคว้าด้วยตนเอง การมอบหมายงานให้ทำหรือการค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเรียนด้วยตนเอง ในการมอบหมายงานให้นักเรียนทำหรือการให้นักเรียนค้นคว้าด้วยตนเองนั้น ครูจะต้องมีจุดหมายและเตรียมตัวล่วงหน้า จะต้องศึกษาและค้นคว้าล่วงหน้าว่ามีแหล่งความรู้และข้อมูลที่ใ้บ้างที่นักเรียนจะไปศึกษาค้นคว้าได้

2.3 การให้ทำแบบฝึกหัดหรือการให้การบ้าน การให้ทำแบบฝึกหัดหรือการให้การบ้าน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้อัตโนมัติของนักเรียน ผลงานจากการทำแบบฝึกหัดจะบอกให้ครูทราบว่า นักเรียนเข้าใจบทเรียนไปแล้วหรือไม่ ถ้านักเรียนทำแบบฝึกหัดหรือทำการบ้านไม่ค่อยได้ก็แสดงให้เห็นว่าครูจะต้องสอนซ่อมเสริมหรืออาจจะต้องทบทวนบทเรียนใหม่

2.4 การอภิปรายกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือการวางแผนทางและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของนักเรียน เป็นการฝึกนักเรียน รู้จักคิดแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนยอมรับในความคิดเห็นของคนอื่นที่แตกต่างไปจากตนเอง

2.5 การให้ผู้เรียน เรียนด้วยตนเอง เป็นการตอบสนองความเชื่อในความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงจัดให้นักเรียนได้เรียนตามความสามารถ ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง อยู่กับการมอบหมายงานให้เหมาะกับแต่ละบุคคล และมอบวัสดุการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกิจกรรมและความสามารถของแต่ละบุคคล ครูจึงต้องเตรียมบทเรียนสำเร็จรูป เตรียมศูนย์การเรียน และอุปกรณ์อื่น ๆ ให้พร้อม ถ้าครูไม่สามารถเตรียมบทเรียนสำเร็จรูป หรืออุปกรณ์บางประเภท ได้ด้วยตนเอง ก็อาจจะสำรวจและสรรหาจากสำนักพิมพ์และแหล่งความรู้อื่น ๆ

2.6 การศึกษานอกสถานที่ เป็นการศึกษาศึกษาและสังเกตสิ่งต่าง ๆ นอกห้องเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงในเรื่องที่สอนไปแล้วในชั้นเรียน สถานที่ที่ครูจะพานักเรียนไปศึกษา ได้แก่ บริเวณโรงเรียน โรงงาน สถานที่ราชการ โบราณวัตถุและสถานที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน การจะพานักเรียนไปคู่อะไร ที่ไหน เมื่อไรนั้น ควรจะขึ้นกับวัยของเด็กด้วย

2.7 การสร้างสถานการณ์จำลอง เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการแสดงบทบาทสมมุติ แตกต่างกันตรงที่ว่า การแสดงบทบาทสมมุติ เรานั่นที่การแสดงออกและความรู้สึกของผู้แสดงแต่ละคน แต่การสร้างสถานการณ์จำลองเรานั่นที่กระบวนการและบรรยากาศทั้งหมดของการแสดง เน้นการจำลองสถานการณ์จริงทั้งหมดมาไว้ในห้องเรียน

2.8 การแสดงบทบาทสมมุติ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสนุกสนานและเรียนรู้ความรู้สึกรู้จักคิด เรียนรู้ที่จะเข้าใจคนอื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงบทบาทของผู้อื่นที่ไม่ใช่ตนเอง เริ่มตั้งแต่ง่าย ๆ จากการเลียนแบบสัตว์ เป็นต้น

2.9 การทดลอง เป็นการส่งเสริมให้นักเรียน ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ในระดับประถมศึกษาควรส่งเสริมให้ทำการทดลอง ในสิ่งที่เด็กพอจะทำได้ และไม่ซับซ้อน แต่ต้องไม่ใช่ให้เด็กรู้สึกว่าง่ายเกินไป

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้เสนอมาข้างต้นนี้ ครูควรรู้จักเลือกแล้วนำไปใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอน และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยครูควรพยายามใช้กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด

วิธีการสอนมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525:39-40) ได้เสนอรูปแบบวิธีสอนไว้ 2 รูปแบบ คือ วิธีสอนแบบธรรมดาและวิธีสอนแบบนวัตกรรม

ก. วิธีสอนแบบธรรมดา หมายถึง การสอนที่ครูเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ด้วยการสอนแบบบรรยาย เป็นผู้ประกอบกิจกรรมการสอนทุกอย่าง ส่วนนักเรียนเป็นผู้ฟัง ผู้ชม และทำตามคำสั่งของครู เป็นวิธีการสอนที่ดำเนินสืบต่อกันมาช้านาน ตั้งแต่ที่เมืองไทยเริ่มมีระบบโรงเรียน จึงนิยมเรียก "การสอนแบบธรรมดา" หรือการสอนที่มีมาดั้งเดิม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Traditional Teaching หรือ Conventional Teaching

ลักษณะเด่นของการสอนแบบธรรมดา

1. ครูสอนแบบบรรยาย นักเรียนเป็นผู้ฟังและทำตามทีครูสั่ง
2. ครูมักยืนสอนอยู่หน้าห้อง นักเรียนนั่งเรียงแถวหันหน้าเข้าหาครู
3. สื่อการเรียนที่ใช้เป็นประจำ คือ กระดานดำ ชอล์ค และแบบเรียน หากมีสื่อโสตทัศนศึกษาอื่น ก็มักเป็นการใช้สื่อด้วยตัวครูเอง นักเรียนไม่มีโอกาสร่วมใช้สื่อด้วย
4. การจัดบรรยากาศของชั้นเรียน ส่วนใหญ่ปล่อยให้ผนังว่างเปล่า มีรูปภาพติดบ้างแต่ไม่ได้เป็นการติดรูปภาพอย่างมีแผน

วิธีการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางที่นิยมใช้กันมากคือ การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบสาธิตและการสอนแบบอื่นที่สอนนักเรียนเป็นกลุ่มใหญ่

ข. วิธีสอนแบบนวัตกรรม หมายถึง วิธีการสอนที่เป็นวิธีการใหม่ และได้ผ่านหรืออยู่ระหว่างการวิจัยทดลองเป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่วนมากเป็นการสอนแบบกิจกรรมกลุ่มและการสอนรายบุคคล

ลักษณะเด่นของการสอนแบบนวัตกรรม

1. เป็นวิธีการสอนแบบใหม่ที่ได้ผ่านการวิจัยหรืออยู่ระหว่างการวิจัย ทดสอบประสิทธิภาพ ระหว่างการเผยแพร่ แต่ยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอนทั่วไป
2. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนมากที่สุด
3. เป็นวิธีสอนที่ใช้การสอนแบบโปรแกรม ยึดความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยใช้สื่อประสมเป็นเครื่องมือถ่ายทอด
4. ใช้การสอนแบบแบ่งกลุ่มกิจกรรม หรือการสอนเป็นรายบุคคลมากกว่าการสอนแบบบรรยาย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีรูปแบบการสอนทั้งแบบธรรมดาและแบบนวัตกรรม ก็ไม่ได้หมายความว่า ครูผู้สอนจะต้องเลือกเฉพาะรูปแบบการสอนแบบนวัตกรรม ถึงจะทันสมัยที่สุดก็หาไม่ แต่ควรจะต้องคำนึงถึงความจำเป็น ความเหมาะสม ตลอดจนข้อจำกัดต่าง ๆ ด้วย

เช่น ความสามารถของผู้สอน ความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ และทักษะในการเลือกรูปแบบการสอนที่เหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุด

การใช้สื่อการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเลือกใช้สื่อการสอนได้เหมาะสม ถูกต้อง สอดคล้องกับบทเรียน และเหมาะกับวัยของผู้เรียน สื่อการเรียนการสอนมีบทบาทสำคัญในการช่วยจัดและเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยครูแนะนำและกำกับผู้เรียนให้สามารถประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ได้แตกต่างกันไปตามเนื้อหาวิชาและช่วยครูให้สามารถสอนได้รวดเร็ว และถูกต้องมากขึ้น

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน .

กรมวิชาการ (2521:7) ให้ความหมายของสื่อการเรียนไว้ว่า "สื่อการเรียน หมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สื่อการเรียนยังเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความอยากรู้ เรียนรู้ต่อ ๆ ไป เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างดี และรวดเร็วยิ่งขึ้น"

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523:64) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

สื่อการเรียนการสอน คือ วัสดุอุปกรณ์และวิธีการสอนประกอบ วัสดุ หมายถึง สิ่งสิ้นเปลืองต่าง ๆ เช่น ซอส์ก รูปภาพ แผนที่ต่าง ๆ อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่ยึดเหนี่ยว เช่น กระดานดำ โต๊ะเก้าอี้ต่าง ๆ ส่วนวิธีการสอนประกอบ หมายถึง วิธีการใช้ วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ และวิธีสอนประกอบก็ยิ่งหมายรวมไปถึงทัศนศึกษาการทดลองต่าง ๆ ด้วย

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง เครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน เร้าความสนใจผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจดีขึ้นอย่างรวดเร็ว

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

ประมุข กอปรสิริพัฒน์ และ สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (2522:90-91) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์การสอน (Hardware) ซึ่งได้แก่ สื่อใหญ่ เป็นอุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษาที่มีเทคนิคการทำซับซ้อน ซึ่งส่วนมากเป็นอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพทึบ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ ฯลฯ

2. วัสดุ (Software) ได้แก่ สื่อเล็กทั้งหลาย เป็นอุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษาที่จัดทำและนำไปใช้ได้สะดวก เช่น ฟิล์มสไลด์ แผ่นภาพโปร่งแสง แผนภูมิ รูปภาพ บัตรคำ ฯลฯ

3. เทคนิคหรือวิธีการ (Techniques or Methods) ได้แก่ การใช้เทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ อันเป็นกรรมวิธีที่เป็นสื่อไปสู่การเรียนรู้แก่ผู้เรียน เช่น นิทาน เพลง การเล่นบทบาทสมมุติ ละคร หุ่น การจัดนิทรรศการ การพาไปศึกษานอกสถานที่ การสาธิตทดลอง เป็นต้น ซึ่งกรรมวิธีในการใช้สื่อดังกล่าวนี้อาจต้องใช้สื่อประเภทที่ 1 และ 2 เข้ามาร่วมด้วย

กาญจนา คุณารักษ์ (2527:132-145) ได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนออกเป็น

3 ประเภทคือ

1. สื่อประเภทวัสดุซึ่งสิ้นเปลืองได้ หมายถึง สิ่งที่ช่วยสอนที่มีการผูกพัน สิ้นเปลือง เช่น ภาพเขียน ภาพถ่าย ภาพยนตร์ ภาพสไลด์ ซอส์ก แผ่นใส วัสดุกราฟิกต่าง ๆ ฯลฯ

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่ช่วยสอนที่เป็นเครื่องมือ เช่น กระจกนาคำ กล้องถ่ายรูป เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องรับโทรทัศน์ สื่อมวลชน ห้องสมุด และอื่น ๆ ที่ใช้เป็นสื่อกลาง ให้ผู้สอนสามารถส่งรับหรือถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สื่อการสอนประเภทกระบวนการ และวิธีการที่จัดให้นักเรียนปฏิบัติ เกิดจากการประสมวิธีการสอนประเภทใช้วัสดุกับอุปกรณ์ผนวกกับกิจกรรมในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ตามที่เห็นว่าเหมาะสม

ประเภทของสื่อการเรียนการสอนวิชาชีพ

สุทธิ ประจงศักดิ์ (2524:139-147) ได้เสนอแนะสื่อการเรียนการสอนวิชาชีพ ไว้

ดังนี้

1. การเยี่ยมชมโรงงาน
2. เทปบันทึกเสียง
3. ของจริงและของตัวอย่าง
4. หุ่นจำลอง
5. แผนภูมิแสดงกระบวนการทำงาน
6. แผ่นป้ายต่าง ๆ
7. วัสดุได้เปล่าและวัสดุราคาถูก ได้แก่ วัสดุจากท้องถิ่น วัสดุจากหนังสือ เอกสาร
8. โทรทัศน์เพื่อการศึกษา
9. ภาพยนตร์
10. ฟิล์มสคริป
11. สไลด์

กาญจนา คุณารักษ์ (2527:145-146) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของสื่อการสอน ลักษณะของสื่อการสอนที่ดี และการใช้สื่อการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

ประโยชน์ของสื่อการสอน

การใช้สื่อการสอน จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน กล่าวคือ

1. กระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักอยากเรียน
2. ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น เพราะสื่อการสอนสามารถแปลงนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ทำให้ประหยัดเวลาในการอธิบายได้มาก
3. สามารถเอาชนะ เวลา สถานที่ และระยะทางได้ กล่าวคือ สื่อการสอนสามารถนำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตกลับมาให้ชมได้ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะเกิด ณ ที่ใด ระยะทางไกลหรือใกล้เพียงไร
4. สามารถย่อขนาดของวัตถุที่ใหญ่เกินกว่าที่จะนำของจริงมาประกอบการสอนได้ เช่น ช้าง เสือ แผนที่ต่าง ๆ นอกนั้นสื่อการสอนยังสามารถขยายวัตถุที่มีขนาดเล็กเกินกว่าจะนำของจริงมาประกอบการสอนได้ เช่น พยาธิปากขอ หรือเชื้อโรคอื่น ๆ ก็จะใช้ภาพแทนได้
5. ทำให้นักเรียนจดจำสิ่งที่ควรจำไว้ให้นานมาก
6. มีส่วนเสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียนจากการที่ได้พบเห็นสื่อการสอนที่น่าสนใจใหม่ ๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความคิดเดิมเกิดเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

ลักษณะของสื่อการสอนที่ดี

สื่อการสอนที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. สอดคล้องกับความมุ่งหมายและการเสนอเนื้อหา
2. เหมาะสมกับชั้นและวัยของเด็ก
3. ง่ายและดึงดูดความสนใจของเด็ก โดยปกติเด็กเล็กไม่ต้องการรายละเอียดมากนัก แต่สนใจในสีสัน และความงดงาม ในขณะที่เด็กที่มีอายุมากกว่าจะสนใจในรายละเอียด และสนใจสีสันน้อยลง นักเรียนชายชอบภาพล้อของจริงมากกว่านักเรียนหญิง แต่ในภาพแบบเลียนของจริง นักเรียนหญิงชอบมากกว่านักเรียนชาย เป็นต้น

4. ราคาถูก

5. คุ้มค่า

การใช้สื่อการสอน

การนำสื่อการสอนไปใช้ก็เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ง่าย และเร็วขึ้นก่อนจะใช้ของจริงจะต้องมีการจัดเตรียมไว้ให้พร้อม และทดลองใช้เนื้อหาข้อบกพร่อง สื่อการสอนใช้แทนครูไม่ได้ แต่เป็นสื่อช่วยการสอนได้ การใช้สื่อการสอนควรจะมีปฏิบัติดังนี้

1. เลือกสื่อการสอน (ตามประเภทของสื่อ) ที่จะนำมาใช้ให้เหมาะกับจุดประสงค์ของการสอนและสถานการณ์
2. ศึกษาคุณสมบัติของสื่อการสอนที่เลือกแล้ว เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการใช้

3. เตรียมการใช้สื่อการสอนและสถานที่ให้พร้อม เพราะถ้าครูเตรียมไม่คือน่าจะทำให้ผลในทางลบได้ เช่น ภาพยนตร์ที่เก่าชืดแล้วชืดอีก หรือซื้อที่กล่องบรรจุฟิล์มกับม้วนฟิล์มเป็นคนละเรื่องกัน หรือจะฉายภาพยนตร์แต่ไม่มีมันทึบแสงหรือไม่มีปลั๊กไฟฟ้า เป็นต้น

4. ต้องมีการประเมินผลหลังการใช้เพื่อการปรับปรุงแก้ไข

ในการใช้สื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ไม่ใช้สื่อการสอนหลาย ๆ ชนิดเกินความจำเป็นคร่าวเดียวกัน
2. ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ นั้น ๆ ด้วย
3. สื่อการสอนช่วยครูได้แต่แทนครูไม่ได้
4. สื่อการสอนที่ดีที่สุดคือการสอนที่ครูกับนักเรียนช่วยกันสร้างขึ้น

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ในการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีขั้นตอนอย่างหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือ การวัดและประเมินผล เพราะการวัดและประเมินผลจะเป็นข้อมูลย้อนกลับที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ว่า บรรลุตามจุดประสงค์ของการสอนและความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ ทำให้ครูได้รับทราบผลการสอนและวิธีการสอนของตนว่ามีประสิทธิภาพเพียงไร เพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอน ดังนั้น การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียน เมื่อใดที่มีการเรียนการสอนจะต้องมีการประเมินผลควบคู่กันไปด้วย ไม่โดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลาย ๆ วิธี

พาส์ หันนาคินท์ ((2513:138-139) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลการศึกษาว่า

มีคำที่ใช้อยู่ 2 คำคือคำว่า การวัดผล (Measurement) และคำว่า การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งทั้ง 2 คำ มีความหมายต่างกัน กล่าวคือ การวัดผลหมายถึง การเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ส่วนคำว่า การประเมินผล เป็นการกำหนดค่าหรือราคา (Value Judgement) จากคะแนนที่เราได้รับจากการวัด

ฉะนั้นในการประเมินผลด้านการเรียนการสอนจึงเป็นการประเมินผลการเรียนรู้หรือพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการประเมินผู้เรียน

ความมุ่งหมายของการประเมินผล

นิมมวล ทศวัฒน์ (2523:67) กล่าวถึงความมุ่งหมายของการประเมินผล ไว้ดังนี้

1. เพื่อทราบถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน อันเป็นผลจากการศึกษาเล่าเรียนว่า นักเรียนพัฒนาไปมากน้อยเพียงใด

2. เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนของนักเรียน เช่น ในด้านการเรียนมีข้อบกพร่องอะไร ตรงไหน และหาวิธีแก้ไขให้ถูกจุด สำหรับผู้ที่มีจุดเด่นอยู่แล้วก็ควรได้รับการส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนมากที่สุด

3. เพื่อทราบว่าการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้แล้วมากน้อยเพียงใด จุดมุ่งหมายนี้หมายถึง วัตถุประสงค์ทั่วไปของการเรียนและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

4. เพื่อทราบผลการสอนของครูว่ามีประสิทธิภาพเพียงไร ยังมีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขอย่างไรบ้าง

5. เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนอยู่เสมอ เพราะการทดสอบหรือแม้เพียงการซักถามก็ทำให้นักเรียนตื่นตัว เตรียมตัวเพื่อค้นหาคำตอบกันแล้ว

ญาญญา คุณารักษ์ (2527:148-152) ได้กล่าวถึงประเภทของการประเมินผล และหลักการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนไว้ดังนี้

ประเภทของการประเมินผล

การประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอนมี 2 ประเภทคือ

1. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีจุดประสงค์เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุงการเรียนการสอน มีความหมายครอบคลุม ดังนี้

1.1 การตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของนักเรียน และประเมินผลการตรวจสอบนั้นว่า ควรจะปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างไรก่อนที่จะลงมือสอน หรือจะวางแผนการสอนอย่างไรจึงจะเกิดผลดีที่สุด

1.2 ประเมินว่านักเรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใดหรือไม่ แล้วนำผลการประเมินมาพิจารณาว่าจะปรับปรุงตัวนักเรียนอย่างไร จะปรับปรุงแผนการสอนและวิธีการสอนอย่างไร นักเรียนจึงจะเรียนได้ดีและมีความเข้าใจ

2. การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน มีจุดมุ่งหมายในการประเมินเพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินผลการเรียน มีความหมายครอบคลุมถึงการประเมินผล 2 ประการ คือ

2.1 การประเมินระหว่างภาคเรียน ให้ครอบคลุมจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของรายวิชาออกมาเป็นคะแนนระหว่างภาค

2.2 การประเมินผลปลายภาค โดยประเมินผลตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สำคัญเมื่อสิ้นภาคเรียน

หลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ในการวัดผลและประเมินผลที่จะให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องอาศัยหลักการซึ่งประกอบด้วย

1. กำหนดจุดประสงค์ในการวัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ในการสอน พร้อมทั้งให้คำนิยามของสิ่งที่ต้องการวัดภายในขอบข่ายของเป้าหมายการศึกษาในรูปของพฤติกรรมผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน (Cognitive Affective และ Psychomotor)

2. เลือกแนวคิดและปรัชญาการวัดให้เหมาะกับจุดประสงค์และสิ่งที่มีมุ่งจะวัดตามที่กำหนดไว้ในข้อ 1.

3. เลือกหรือสร้างเครื่องมือเมื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนและประสิทธิภาพของการสอน

4. ควรใช้เทคนิคการวัดผลหลายวิธีประกอบกัน ซึ่งไม่มีเทคนิควิธีใดที่สามารถวัดได้ครบทุกด้าน เพราะเทคนิคการวัดแต่ละประเภทมีข้อจำกัดในพฤติกรรมของผู้เรียน

5. การวัดผลเป็นการวัดทางอ้อม และสิ่งที่วัดได้เป็นเพียงตัวอย่างของพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติของผู้เรียนเท่านั้น เพื่อความถูกต้องของสิ่งที่ต้องการวัด ผู้สอนจะต้องเลือกใช้เทคนิคหรือเครื่องมือที่เหมาะสมหลายประเภทและวัดหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้ได้คะแนนอย่างถูกต้อง

6. ผู้สอนควรตระหนักถึงจุดเด่นจุดอ่อนของเทคนิคหรือเครื่องมือแต่ละประเภทเพื่อจะได้เลือกใช้เครื่องมือเหล่านั้นได้ถูกต้อง

7. การแปลความหมายข้อมูลที่ได้วัดได้หรือคะแนนตามแนวของการวัด เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอน แนวทางในการตัดสินใจอื่น ๆ เช่น เลือกบุคลากร การปรับปรุงหลักสูตร เป็นต้น

สำหรับการวัดผลวิชาชีพซึ่งต่างจากวิชาสามัญโดยทั่วไปนั้น ปรีชา ชาทิมมาการ (2524:56) ได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์หาตัวชี้ (Indicators) เพื่อให้ทราบว่าต้องการวัดผลทางด้านใดบ้าง โดยการนำจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ตัวชี้ที่ถูกต้อง

2. กำหนดแนวทางในการวัดผลในแต่ละตัวชี้หรือแต่ละข้อย่อย ซึ่งมีแนวทางในการวัดผล ได้ดังนี้

3.1 ทักษะขั้นพื้นฐานในงานอาชีพ มีแนวทางในการวัดผล ดังนี้

1) วัดผลคุณภาพของงานกำหนด (Projects) ที่กำหนดให้นักเรียนทำ โดยควรจะวัดตลอดขั้นตอนของการทำงานชิ้นนั้น ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสำเร็จ

2) วัดโดยการสอนภาคปฏิบัติ ซึ่งควรจะสอนหลาย ๆ ครั้งเพื่อความเที่ยงตรงแน่นอนในการวัดผล

3.2 การวางแผนในการทำงาน มีแนวทางในการวัดผล ดังนี้

1) สร้างตารางวัดผล และให้คะแนนโดยการสังเกตของครู

2) วัดผลจากโครงการหรือแผนการทำงานของนักเรียน

จะเห็นได้ว่าการวัดผลการเรียนการสอนมีเทคนิคมากมาย ดังนั้นผู้ใช้ต้องรู้จักเลือกพิจารณาและนำไปใช้ให้เหมาะสม

ประโยชน์ของการประเมินผลการเรียนการสอน

การประเมินผลการเรียนการสอนมีประโยชน์สำคัญ ๆ 2 ประการ กล่าวคือ

1. ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ในด้านผู้เรียน จะทำให้ได้รับความรู้ความสามารถของ

ตนเอง โดยเปรียบเทียบกับจุดประสงค์ของการสอนว่าตนเองบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ มีอะไรที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข เป็นการสร้างแรงจูงใจประการหนึ่ง และเป็นการสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กรู้จักสำรวจตนเอง และประเมินตนเองอยู่เสมอ ทำให้เด็กรู้จักตนเอง ส่วนในด้านผู้สอนการประเมินผลจะช่วยให้ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม อาจกล่าวได้ว่าประโยชน์ที่ผู้สอนจะได้รับจากการประเมินผลการเรียนการสอนมีดังนี้

1.1 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เรียนก่อนที่จะมีการเรียนการสอนเกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดและปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนการสอนได้ดีขึ้นจากการประเมินผลก่อนเรียน (Pre-test)

1.2 ทำให้ผู้สอนสามารถปรับปรุงวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 ช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดแบ่งกลุ่มผู้เรียนเมื่อทำกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

1.4 ช่วยให้ผู้สอนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนได้ตรงจุด

1.5 ช่วยในการรายงานผลการเรียนให้แก่ผู้ปกครองได้อย่างมีหลักเกณฑ์

2. ประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา การประเมินผลการศึกษา มีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในด้านการแนะแนวและการบริหาร ในด้านการแนะแนวจะช่วยให้ผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องทราบรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ตลอดจนปัญหาและข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการให้คำแนะนำปรึกษา และช่วยเหลือให้ปรับตัวได้ ช่วยในการสำรวจความถนัดและความสนใจของนักเรียน ช่วยในการแนะแนวด้านการเรียนและการอาชีพ ช่วยให้รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เรียน เพื่อใช้เป็นระเบียบสะสม ช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนเห็นปัญหา ร่วมกันและร่วมมือในการแก้ปัญหา ตลอดจนส่งเสริมลักษณะเด่นของผู้เรียน ส่วนประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในด้านการบริหารนั้น การประเมินผลการเรียนการสอนจะช่วยในการคัดเลือกนักเรียนเพื่อเข้าศึกษา ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องต่าง ๆ ของการเรียนการสอน เพื่อจะได้ทำการแก้ไขปรับปรุงต่อไป ช่วยให้ได้รู้ถึงสถานภาพของการศึกษาที่แท้จริงของสถานศึกษา และช่วยในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิชา รัชมีอมรวิวัฒน์ (2519:79) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาบางประการที่มีอิทธิพลต่อการสอนวิชาเกษตรกรรมในระดับประกาศนียบัตรของสถานฝึกหัดครูในประเทศไทย พบว่าครูอาจารย์ที่สอนวิชาเกษตรกรรมส่วนใหญ่ต้องการให้มีการปรับปรุงเนื้อหาและหลักสูตรวิชาเกษตรกรรมเสียใหม่ โดยเฉพาะวิทยาลัยครูในส่วนภูมิภาคมีความต้องการให้เพิ่มหน่วยกิตวิชาเกษตรกรรมให้มากกว่าเดิม สำหรับปัญหาทางด้านอุปกรณ์การสอนนั้น อาจารย์ที่สอนวิชาเกษตรกรรมส่วนใหญ่ประสบปัญหาอุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ ทั้งการสอนภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

อดุลย์ วิวัฒน์ประที (2521:106) ได้ศึกษาปัญหาการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักศึกษาฝึกสอนวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ พบว่านักศึกษาฝึกสอนขาดทักษะในการใช้เทคนิคและวิธีสอนวิทยาศาสตร์ เพราะได้รับการฝึกฝนมาน้อยเกินไป นอกจากนี้ นักศึกษายังมีความรู้ในเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์ไม่กว้างขวางพอ ไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้

ลดาวัลย์ มาลยะวงศ์ (2518:79-89) ได้ทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง "สภาพการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับ ป.กศ. ชั้นสูง:ทัศนคติของครู" เมื่อปี พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นวิชาสาขาหนึ่งในหลักสูตรการฝึกหัดครูที่อาจเป็นแนวทางพิจารณาได้ ผลการวิจัยพบปัญหาหลายอย่างคือ วิชาในหลักสูตรบางวิชายากเกินไป และบางวิชาง่ายเกินไป บางวิชาเนื้อหาซ้ำซ้อนกันในระดับ ป.กศ. บางวิชาเป็นวิชาเลือกเปิดสอนไม่ได้ เพราะไม่มีอาจารย์ที่ถนัดสอนในวิชานั้น ๆ เนื้อหาที่กำหนดไว้ให้เรียนก็มากจนเกินไป ไม่สอดคล้องกับเวลาที่กำหนดให้ การทำเอกสารประกอบการสอนก็ไม่ได้ได้รับความสะดวกจากวิทยาลัย ปัญหาที่สำคัญที่สุดที่พบคือ ขาดแหล่งวิชาที่จะค้นคว้าเพิ่มเติม และอาจารย์ต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตรด้วย

ฉัตรนภา พรหมา และคณะ (2523:48-52) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ปัญหาการใช้หลักสูตรการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 ของอาจารย์คณะวิชาวิทยาศาสตร์กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ" พบว่า การกำหนดโครงสร้างและรายวิชาในหลักสูตรไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงหลักสูตรให้รายวิชาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน จัดความซ้ำซ้อนให้หมดไป ปรับเนื้อหาและรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพการนำไปใช้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต กำหนดสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตในกลุ่มวิชาเฉพาะเพิ่มขึ้น ให้หน่วยงานผู้ใช้ครูและผู้มีประสบการณ์ในการสอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอย่างใกล้ชิด การจัดการเรียนสอนมีปัญหาในเรื่องความรู้พื้นฐานของผู้เรียนไม่เพียงพอและขาดแนวการสอนในบางรายวิชา ควรมีการวางแผนการสอน จัดทำคู่มือหรือชุดการสอน ตลอดจนบทปฏิบัติการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นไว้ใช้ร่วมกันในกลุ่มวิทยาลัยครูในส่วนตัวผู้เรียน ควรมีการสอนก่อนเรียน และจัดให้เรียนเสริมจนถึงเกณฑ์ที่ต้องการในกรณีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอ บุคลากรมีความรู้และประสบการณ์ไม่เพียงพอ การส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการศึกษาหรืออบรมระยะสั้น และนอกจากนั้นยังขาดแคลนตำราและวัสดุครุภัณฑ์วิชาการ ควรมีการเก็บค่าวัสดุฝึกทุกรายวิชาที่มีการปฏิบัติ ส่งเสริมการผลิตอุปกรณ์ทุกประเภทจากวัสดุในท้องถิ่น และให้การสนับสนุนการเขียนตำราหรือเอกสารทางวิชาการทุกรูปแบบ

สุจรรยา สุวรรณศิริ (2528:จ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพการใช้หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2524 ในวิทยาลัยครู "พบว่าสภาพการใช้หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ในด้านต่าง ๆ นั้น สรุปได้ว่า วิทยาลัยครูส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ คือ ในด้านการจัดทำแผนการสอน การจัดทำเอกสารและคู่มือครู การเตรียมบุคลากร สื่อการเรียนการสอน สถานที่ที่ใช้สอน และฝึกปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน เทคนิคและวิธีสอน และการวัดผล ประเมินผลการเรียน ส่วนปัญหาที่พบส่วนใหญ่คืองบประมาณในการดำเนินการไม่เพียงพอ ขาดแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งห้องปฏิบัติการไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา พื้นฐานของนักศึกษาแตกต่างกัน และนักศึกษาขาดความสนใจในวิชาชีพอย่างแท้จริง

เกรแฮม (Graham 1960:4311) ได้ศึกษาโปรแกรมสำหรับปริญญาชั้นสูง ในคณะศึกษาศาสตร์ในประเทศแคนาดา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ขอบเขตของการศึกษาทั่วไปดีแล้ว แต่รายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่านี้ โดยเน้นทั้งด้านการปฏิบัติพอ ๆ กับด้านเนื้อหา การกำหนดวิชาบังคับและวิชาเลือกในหลักสูตรควรปรับปรุงเช่นกัน โดยบังคับให้เรียนวิชาอื่นบ้าง ไม่บังคับเฉพาะวิชาการศึกษาเท่านั้น การเรียนการสอนก็สามารถปรับปรุงได้โดยจัดกิจกรรม เช่น การสัมมนาในชั้น การประชุมปฏิบัติการ การศึกษานอกสถานที่

มัวร์ (Muir 1973:3263 A - 3264 A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรในวิทยาลัยชุมชนเยอรมัน:การศึกษาเฉพาะกรณี" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การสร้างหลักสูตรวิทยาลัยชุมชนนั้นสร้างขึ้นจากความต้องการของท้องถิ่น โดยพัฒนาเป็นรายวิชา ผู้มีบทบาทคือครูผู้สอน การตั้งวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้พยายามให้คลุมเนื้อหาทั้งหมด แต่เนื้อหาในหลักสูตรทั้งวิชาเลือกและวิชาบังคับ ได้ถูกเลือกและตัดสินตามกฎหมายของรัฐ การใช้หลักสูตรมี 2 ทางคือ ใช้ในโรงเรียน และใช้โดยรัฐ

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น พอสรุปได้อย่างกว้าง ๆ ว่า งานวิจัยเกี่ยวกับสภาพการใช้หลักสูตรและปัญหาการใช้หลักสูตรทำให้ทราบถึงผลการวิจัยดังนี้ ด้านเนื้อหาวิชา บางวิชาากเกินไป บางวิชาง่ายเกินไป บางวิชามีเนื้อหาวิชาที่ซ้ำซ้อนกัน บางวิชามีเนื้อหา มากจนเกินไป ควรปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับการนำไปใช้ การจัดการเรียนการสอนมีปัญหา เรื่องพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนแตกต่างกัน ด้านเอกสารหลักสูตรยังขาดแนวการสอนในบางรายวิชา ควรมีการวางแผนการสอน จัดทำคู่มือและชุดการสอนและการปฏิบัติการต่าง ๆ ให้สอดคล้อง

กับสภาพท้องถิ่น ด้านบุคลากรยังขาดผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์อย่างเพียงพอ ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการศึกษาในสาขาวิชาที่สอน ขาดแคลนตำราและวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ ทั้งการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมทั้งขาดงบประมาณในการดำเนินการขาดแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น และแหล่งวิชาที่ค้นคว้าเพิ่มเติม นักศึกษาขาดความสนใจในวิชาซีพออย่างแท้จริง